

รายงานการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชน

ในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

กรณีศึกษา: เทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

A Study of Factors Affecting Public Awareness in the Care of

Wat Phra Mahathat Woramahawihan

Case Study: Nakhon Si Thammarat Municipality Nakhon Si

Thammarat Province

ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน

บำรุง ศรีนวลปาน

ทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา

ประจำปีงบประมาณ 2558

งานวิจัยเรื่อง	การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชน ในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
ผู้วิจัย	กรณีศึกษา: เทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน (หัวหน้าโครงการวิจัย) บำรุง ศรีนวลปาน (ผู้ร่วมวิจัย)
สถาบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชน ในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยวัตถุประสงค์ 3 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อศึกษาถึงการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยๆ กับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกประกอบด้วย 1) เพศ 2) อายุ 3) การศึกษา 4) ศาสนา 5) เชื้อชาติ 6) เชื้อสาย 7) วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ 8) โครงสร้างครอบครัว 9) ถิ่นกำเนิด 10) พื้นเพของครอบครัว 11) อาชีพ 12) ฐานะทางเศรษฐกิจ 13) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร 14) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด 15) การรับรู้เกี่ยวกับวัด และปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึกทั้งหมด

Research Title A Study Of Factors Affecting Public Awareness In The Care Of
Wat Phra Mahathat Woramahawihan Case Study: Nakhon Si
Thammarat Municipality Nakhon Si Thammarat Province

Researcher Chawanrat Srinounpan and Bamrung Srinounpan
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
2558

Abstract

A study of factors affecting public awareness in the care of Wat Phra Mahathat Woramahawihan case study: Nakhon Si Thammarat municipality Nakhon Si Thammarat province. The quantitative research methods have three objectives as 1) to study of factors affecting public awareness in the care 2) to study the awareness of taking care and 3) to study the relationship between factors and awareness of taking care of people. Data collection used questionnaires. The results showed that factors associated with awareness: 1) sex 2) age 3) education 4) religion 5) ethnic descent 6) culture, traditions and beliefs 7) family structure 8) native of the family 9) job 10) rules, regulations, laws 11) the certificates and award, and all factors were related.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่กรุณาให้เกียรติในการให้ข้อมูลสำคัญ ที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลการวิจัยให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นสิ่งมีคุณค่าในเชิงวิชาการ

ขอกราบขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชที่ได้มอบโอกาสในการให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยอันทรงคุณค่านี้

ท้ายที่สุดขอขอบคุณ ผศ.ดร.บำรุง ศรีนวลปาน ผู้ร่วมวิจัยที่ร่วมกันศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ให้ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ในทุกมิติ ครบตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน

หัวหน้าโครงการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(4)
สารบัญ	(5)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย	3
1.4 กรอบแนวความคิดของการวิจัย	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.6 คำนิยามศัพท์	4
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ความสำคัญของโบราณสถาน	5
2.2 การดูแล	13
2.3 จิตสำนึก	17
2.4 การรับรู้	27
2.5 ความเข้าใจ	34
2.6 การเรียนรู้	35
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	39
3.1 ขั้นตอนการวิจัย	39
3.2 แผนภาพขั้นตอนการวิจัย	41

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	42
4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ	42
4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย	42
4.1.2 ปัจจัย และแนวทางการสร้างจิตสำนึก	57
4.1.3 การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยฯ กับการสร้างจิตสำนึก	62
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ	72
5.1 สรุปผลการวิจัย	72
5.2 อภิปรายผล	74
5.3 ข้อเสนอแนะ	76
เอกสารอ้างอิง	77
ภาคผนวก	80
ผนวก ก แบบสอบถาม	81

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามด้านเพศ	42
4.2	จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลเบื้องต้นด้านอายุ	42
4.3	จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลด้านศาสนา	43
4.4	จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลด้านเชื้อชาติ เชื้อสาย	43
4.5	จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลด้านโครงสร้างครอบครัว	43
4.6	จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลด้านถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว	44
4.7	จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลด้านการศึกษา	44
4.8	จำนวนร้อยละค่าร้อยละของข้อมูลด้านอาชีพ	44
4.9	จำนวนร้อยละค่าร้อยละของการรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัด	45
4.10	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามเพศ	45
4.11	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามอายุ	46
4.12	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามศาสนา	46
4.13	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามเชื้อชาติ เชื้อสาย	47
4.14	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามโครงสร้างครอบครัว	47
4.15	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว	48
4.16	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามการศึกษา	48
4.17	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามอาชีพ	49
4.18	จำนวนร้อยละค่าร้อยละของการรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ	49
4.19	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามเพศ	50
4.20	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามอายุ	50

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.21	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามศาสนา	51
4.22	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามเชื้อชาติ เชื้อสาย	51
4.23	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามโครงสร้างครอบครัว	52
4.24	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว	52
4.25	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามการศึกษา	53
4.26	การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามอาชีพ	53
4.27	จำนวนร้อยละร้อยละของการมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	54
4.28	การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามเพศ	54
4.29	การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามอายุ	55
4.30	การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามศาสนา	55
4.31	การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามเชื้อชาติ เชื้อสาย	55
4.32	การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามโครงสร้างครอบครัว	56
4.33	การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว	56
4.34	การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามการศึกษา	57
4.35	การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามอาชีพ	57
4.36	ค่าเฉลี่ยของการรับรู้เรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้อง	58
4.37	ค่าเฉลี่ยของรูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้อง	58
4.38	ค่าเฉลี่ยของรูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้อง	58
4.39	ค่าเฉลี่ยของรูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่ความเหมาะสมต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	59
4.40	ค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อการมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	60

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.41	ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของ กลุ่มเป้าหมาย	61
4.42	ความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างจิตสำนึกจากตัวแปรสังเกตได้	62

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวความคิดของการวิจัย	3
2.1	องค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ตัวอย่างโบราณสถานที่เห็น รูปทรงชัดเจน	7
2.2	ภาพตัวอย่างคูเมืองลำพูน	8
2.3	ตัวอย่างภาพถ่ายทางอากาศซึ่งเห็นร่องรอยคูล้อมรอบเมืองโบราณชัย จำปา อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง	8
2.4	วัดป่ากล้วย เมืองกำแพงเพชร	9
2.5	คันดินเมืองเชียงใหม่	9
2.6	เจดีย์วัดธรรมิกราช จ.พระนครศรีอยุธยา ตัวอย่างโบราณสถานที่ สร้างด้วยอิฐ	10
2.7	ปราสาทหินพนมรุ้ง จ.บุรีรัมย์ ตัวอย่างโบราณสถานที่สร้างด้วยหิน ทราย	10
2.8	วิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง จ.ลำปาง ตัวอย่างโบราณ สถานที่สร้างด้วยไม้	11
2.9	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จ.ลพบุรี ซึ่งไม่ได้เป็นวัดของสมัยปัจจุบันแล้ว	11
2.10	วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จ.เชียงใหม่ ตัวอย่างหนึ่งของโบราณสถาน ที่ยังใช้ประโยชน์เป็นวิหารของวัดในปัจจุบัน	12
2.11	กระบวนการรับรู้	28
3.1	ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	41
4.1	โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการสร้างจิตสำนึก	63
4.2	โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการสร้างจิตสำนึก	64
4.3	โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการสร้างจิตสำนึก	65
4.4	โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ เชื้อสายกับการสร้าง จิตสำนึก	66
4.5	โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างครอบครัวกับการสร้าง จิตสำนึก	67
4.6	โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว กับการสร้างจิตสำนึก	68
4.7	โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการสร้างจิตสำนึก	69
4.8	โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการสร้างจิตสำนึก	70
4.9	โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตกับการสร้าง จิตสำนึก	71

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตั้งอยู่บนถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพระอารามหลวง ชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาและการหลอมรวมกัน เป็นชุมชนแห่งวัฒนธรรม วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ถูกสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 854 โดยเจ้าชายทนต์กุมารและพระนางเหมชาลา และบาคู (แปลว่า นักบวช) ชาวศรีลังกา เดิมชื่อวัดพระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช เจดียองค์เดิมเป็นเจดีย์แบบศรีวิชัย คล้ายเจดีย์กิริเวเทระ ในเมืองโปลอนนารูวะ ประเทศศรีลังกา ต่อมาในปี พ.ศ. 1093 พระเจ้าจันทรภาณุ ได้ทำการสร้างเมืองนครศรีธรรมราช ขึ้นพร้อมกับการก่อสร้างเจดีย์ขึ้นใหม่เป็นเจดีย์แบบศากยเจี ในปี พ.ศ. 1770 ได้มีการบูรณะพระบรมธาตุเจดีย์ เป็นแบบเจดีย์แบบลังกา ทรงระฆังคว่ำ หรือ โอคว่ำ มีปล้องโฉน 52 ปล้อง สูงจากฐานถึงยอดปลี 37 วา 2 ศอก ยอดปลีของปล้องโฉน หุ้มทองคำเหลืองอร่าม สูง 6 วา 1 ศอก แผ่เป็นแผ่นหนา เท่าใบลานหุ้มไว้ น้ำหนัก 800 ชั่ง รอบพระมหาธาตุมีเจดีย์ 158 องค์ หลังจากนั้นได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารอยู่หลายรอบ และเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2479 กรมศิลปากร ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นโบราณสถาน และคณะกรรมการมรดกโลก มีมติในการประชุมคณะกรรมการสมัยที่ 37 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2556 รับรองวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเข้าสู่บัญชีเบื้องต้นก่อนเสนอขึ้นทะเบียนมรดกโลก

ประเพณีผ้าขึ้นธาตุ เป็นประเพณีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นประเพณีที่มีการนำผ้าผืนยาวขึ้นไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์ในวันสำคัญทางศาสนา ชาวนครศรีธรรมราชได้ร่วมมือร่วมใจกันบริจาคเงินตามกำลังศรัทธา นำเงินที่ได้ไปซื้อผ้ามาเย็บต่อกันเป็นแถวยาวนับพันหลา แล้วจัดเป็นขบวนแห่ผ้าขึ้นห่มพระบรมธาตุเจดีย์ ผ้าที่ขึ้นไปห่มองค์พระบรมธาตุเจดีย์เรียกว่า “ผ้าพระบฏ” (หรือ พระบต) นิยมใช้สีขาว สีเหลือง สีแดง สำหรับผ้าสีขาวนิยมเขียนภาพเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ เสด็จออกบรพชา ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพาน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นเอกลักษณ์ประจำเมืองนครศรีธรรมราช แก่นแท้อยู่ที่การบูชาพระพุทธเจ้าอย่างใกล้ชิด โดยใช้องค์พระบรมธาตุเจดีย์เป็นตัวแทน

ตามตำนานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุมีว่า ในสมัยที่พระเจ้าสามพี่น้อง คือ พระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระเจ้าจันทรภาณุ และพระเจ้าพงษาสุระ กำลังดำเนินการสมโภชพระบรมธาตุอยู่นั้น คลื่นได้พัด

ผ้าแถบยาวชิ้นหนึ่ง ซึ่งมีลายเขียนเรื่องราวพุทธประวัติ (เรียกว่า พระบฏ หรือ พระบต) ขึ้นที่ชายหาดปากพนัง จึงนำผ้าผืนนั้นไปถวายพระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระองค์จึงรับสั่งให้ชักจนสะอาด แต่ลายเขียนพุทธประวัติก็ไม่ลบเลือนยังคงสมบูรณ์ดีทุกประการ จึงรับสั่งให้ประกาศหาเจ้าของ ได้ความว่าชาวพุทธกลุ่มหนึ่ง จะเดินทางไปลังกา เพื่อนำพระบฏไปถวายเป็นพุทธบูชาพระทันตธาตุ คือ พระเขี้ยวแก้ว แต่เรือถูกมรสุมซัดแตกที่ชายฝั่งเมืองนครมีรอดชีวิต 10 คน ส่วนพระบฏถูกคลื่นซัดขึ้นฝั่งปากพนัง พระเจ้าศรีธรรมโศกราชทรงพิจารณาเห็นว่าควรจะนำขึ้นไปห่มพระบรมธาตุเจดีย์เนื่องในโอกาสสมโภชพระบรมธาตุ เจ้าของพระบฏที่รอดชีวิตก็ยินดีด้วย จึงโปรดให้ชาวเมืองนครจัดเครื่องประโคมแห่แห่นผ้าห่มโอบฐานพระบรมธาตุเจดีย์ จึงเป็นประเพณีประจำเมืองนครศรีธรรมราชสืบมาจนทุกวันนี้

การธำรงรักษาวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชให้อยู่อย่างยั่งยืนสืบไปนั้น การมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่รายล้อมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ซึ่งเปรียบเสมือนเจ้าบ้านหลักที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เกี่ยวพันกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารมากที่สุด ดังนั้น คณะนักวิจัยเห็นว่าควรมีการสำรวจความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราชขึ้น เพื่อจะได้ทราบถึงพื้นฐานความเข้าใจของคนในชุมชนเกี่ยวกับการมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารว่าเป็นอย่างไร รวมถึงการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช คณะนักวิจัยจึงได้นำเสนอโครงการวิจัยนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 ศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2.2 ศึกษาถึงการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยฯ กับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยอาศัยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ซึ่งมาจากประชากรที่เป็นคนชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

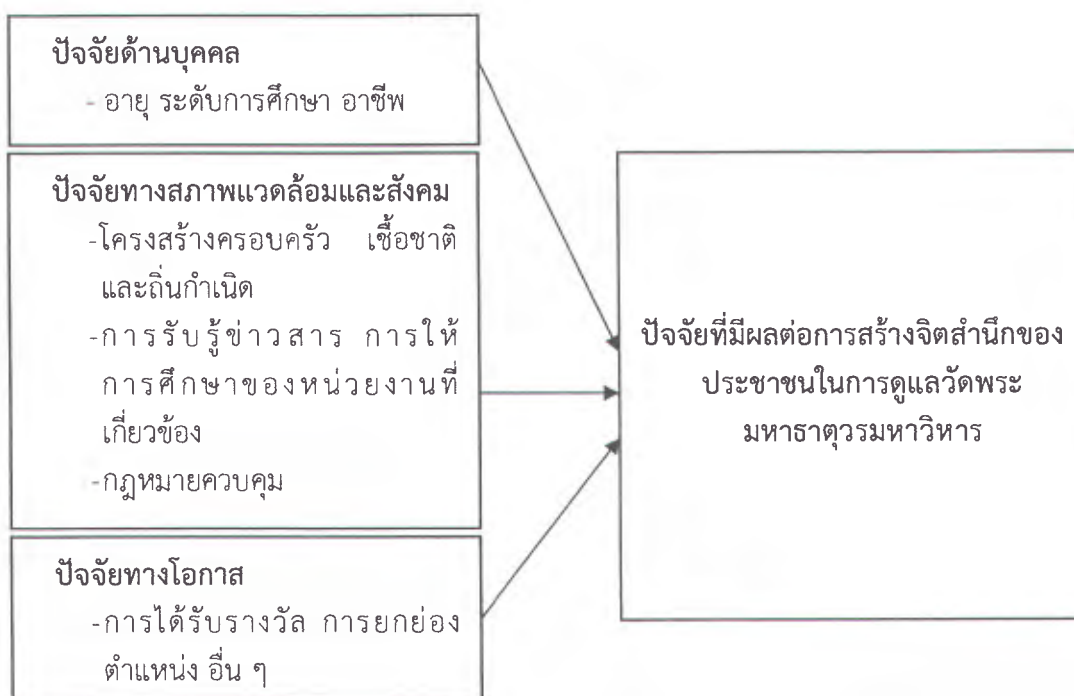
1.3.1 ศึกษาข้อมูล โดยศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านพฤติกรรมการรับรู้ การเข้าใจ และจิตสำนึก

1.3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ด้วยแบบสอบถาม

1.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.3.4 การเผยแพร่ผลการวิจัย

1.4 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลพื้นฐานที่ตรงกับสภาพจริงถึงความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช และทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนและกำหนดนโยบายในการให้ความเข้าใจในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารแก่ประชาชนในชุมชนได้ตามความเหมาะสม

1.6 นิยามศัพท์

1.6.1 จิตสำนึก หมายถึง ภาวะของความรู้สึก รับรู้ การเป็นส่วนในการรับผิดชอบ และดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารที่เกิดขึ้นของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.2 ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการอธิบาย บอกเล่า ถ่ายทอด และปฏิบัติถึงการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.3 การรับรู้ หมายถึง การตอบสนองต่อสถานการณ์ เรื่องราว ข่าว นโยบาย กฎหมาย ที่ปรากฏขึ้นของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.6.4 การดูแล หมายถึง การรักษา ความเอาใจใส่ ความรับผิดชอบ ซ่อมแซม สืบทอด ค้ำครอง ป้องกันไม่ให้วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเสียหายของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชน ในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร กรณีศึกษา: เทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึก การรับรู้ ความเข้าใจ และการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่รายล้อมวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร โดยผู้วิจัยได้ใช้เอกสารและข้อมูลประกอบด้วยดังนี้

2.1 ความสำคัญของโบราณสถาน

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาและการหลอมรวมกันของคนในชุมชน และเป็นโบราณสถานที่สำคัญของชุมชนและประเทศชาติ ทำให้เราสามารถเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาของมนุษย์สมัยอดีตได้

2.1.1 โบราณสถาน

โบราณสถาน ความหมาย อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่มีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี และยังรวมถึงสถานที่หรือเนินดินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอยู่ (สำนักมาตรฐานการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2558)

การอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีในประเทศไทยนั้น ได้มีการระบุไว้ในกฎหมายว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลงโบราณสถาน หรือขุดค้นสิ่งใดๆ ภายในโบราณสถาน เว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดี หรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใด ก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย”

นอกจากนี้ โบราณสถาน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สูงค่าของชาติ ยังมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเจริญของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง รวมไปถึงของชาติ

2) เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สะท้อนเรื่องราวในอดีตของท้องถิ่น อีกทั้งยังให้ข้อมูลในการศึกษาทางวิชาการด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ความสัมพันธ์กับดินแดนอื่นๆ

- 3) เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนและของประเทศชาติที่สามารถก่อให้เกิดรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม
- 4) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- 5) เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคม

2.1.2 ประเภทโบราณสถาน

ประเภทของโบราณสถาน ตามที่ระบุไว้ใน “สาระสำคัญของพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 อาจแยกได้ 2 วิธีคือ

- 1) แบ่งแยกโดยพิจารณาตามหลักกรรมสิทธิ์ คือ แบ่งเป็น
 - 1.1) โบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย
 - 1.2) โบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของ หรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย
- 2) แบ่งโดยพิจารณาจากหลักการขึ้นทะเบียน คือ แบ่งเป็น
 - 2.1) โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียน
 - 2.2) โบราณสถานที่มิได้ขึ้นทะเบียน

อย่างไรก็ตาม ในบางครั้ง กรมศิลปากร ยังแบ่งประเภทโบราณสถานโดยการใช้เงื่อนไขอื่นๆ อีก เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการโบราณสถาน ดังนี้

- 1) แบ่งตามคุณค่าและความสำคัญ
 - 1.1) โบราณสถานระดับชาติ ได้แก่
 - โบราณสถานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิชาการ สังคมหรือชาติพันธุ์วิทยา ฯลฯ ซึ่งมีความสำคัญไม่เฉพาะต่อชุมชนใด ชุมชนหนึ่ง
 - โบราณสถานที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์และราชสำนัก โดยมีหลักฐานบ่งชี้อย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น พระราชวังโบราณ เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา
 - โบราณสถานซึ่งมีลักษณะเด่น เป็นตัวแทนขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม หรือ ศิลปกรรมที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพเยี่ยมยอด หรือสามารถบ่งชี้ได้ถึง
 - พัฒนาการทางศิลปะ สถาปัตยกรรม
 - โบราณสถานที่มีลักษณะที่หายาก และมีเหลืออยู่น้อยแห่ง เป็นตัวแทนของรูปแบบใดๆ ที่มีลักษณะเฉพาะ

- โบราณสถานที่ยังมิได้มีการสำรวจ ดำเนินการขุดค้น ขุดแต่งทางโบราณคดี หรือขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน

- ซากโบราณสถานซึ่งเป็นโบราณสถานร้างที่มีความเก่าแก่ และไม่มีการใช้งานในลักษณะที่สืบเนื่องจากประโยชน์ใช้สอยดั้งเดิมของโบราณสถาน

1.2 โบราณสถานระดับท้องถิ่น ได้แก่

- โบราณสถานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิชาการ สังคม หรือชาติพันธุ์วิทยา ซึ่งมีความสำคัญผูกพันเป็นพิเศษเฉพาะต่อชุมชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งเท่านั้น

- โบราณสถานซึ่งมีลักษณะที่นอกเหนือไปจากที่บ่งชี้ได้ถึงความเป็นโบราณสถานระดับชาติ

2) แบ่งตามลักษณะที่ปรากฏ

2.1 โบราณสถานที่เห็นรูปทรงชัดเจน

ภาพที่ 2.1 องค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ตัวอย่างโบราณสถานที่เห็นรูปทรงชัดเจน

2.2 ซากโบราณสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรมที่เคยมีรูปทรงและใช้ประโยชน์มาแต่อดีต แต่ปัจจุบันได้เสื่อมสภาพลงจนไม่เห็นรูปทรงที่ชัดเจน แต่ยังมีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น

- คูเมือง กำแพงเมืองโบราณ เป็นแนวเขตเมืองในสมัยโบราณที่ใช้ป้องกันบ้านเมือง ในขณะที่เดียวกันก็อาจใช้ประโยชน์ในการกักเก็บน้ำไว้ใช้ คูเมืองและกำแพงเมืองนี้ในสภาพปัจจุบันอาจเปลี่ยนสภาพไปแล้วแต่เราสามารถเห็นร่องรอยได้อย่างชัดเจนในภาพถ่ายทางอากาศ

ภาพที่ 2.2 ภาพตัวอย่างคูเมืองลำพูน

ภาพที่ 2.3 ตัวอย่างภาพถ่ายทางอากาศซึ่งเห็นร่องรอยคูล้อมรอบเมืองโบราณضبจำปา อำเภอกำแพงหลวง จังหวัดลพบุรี

- เนินดินที่ปกคลุมซากโบราณสถานต่างๆ ตัวอย่างเช่น เนินดินที่ปกคลุมซากเจดีย์ วิหาร สมัยอยุธยาที่ปรักหักพังไปแล้ว เมื่อทำการขุดแต่งลอกดินที่ทับถมออกด้วยหลักวิชาทางโบราณคดี (ขุดแต่ง) ก็จะปรากฏซากสถาปัตยกรรมที่ถูกดินปกคลุมอยู่ได้

(ก) วัดปากกล้วย ก่อนการขุดแต่ง

(ข) วัดปากกล้วย ภายหลังการขุดแต่ง

ภาพที่ 2.4 วัดปากกล้วย เมืองกำแพงเพชร

- แหล่งประวัติศาสตร์ ได้แก่ สถานที่ที่เคยเกิดเหตุการณ์สำคัญในอดีต และเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ควรแก่การจดจำและรักษาไว้ เช่น หุ่นสัมฤทธิ์ จังหวัดนครราชสีมา ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

3) แบ่งตามวัสดุก่อสร้าง

3.1) โบราณสถานที่สร้างด้วยดิน ได้แก่ กำแพง เมือง คันทิน คูเมือง

ภาพที่ 2.5 คันทินเมืองเชียงใหม่

3.2) โบราณสถานที่สร้างด้วยอิฐ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ปรากฏ
กำแพงเมือง ประตูเมือง เป็นต้น

ภาพที่ 2.6 เจดีย์วัดธรรมนิกราช จ.พระนครศรีอยุธยา ตัวอย่างโบราณสถานที่สร้างด้วยอิฐ

3.3) โบราณสถานที่สร้างด้วยหินและศิลาแลง ได้แก่ ปราสาทหรือ
สถาปัตยกรรมที่ได้อิทธิพลเขมร เช่น เจดีย์และโบสถ์วิหารในจังหวัดสุโขทัยและกำแพงเพชร
 เป็นต้น

ภาพที่ 2.7 ปราสาทหินพนมรุ้ง จ.บุรีรัมย์ ตัวอย่างโบราณสถานที่สร้างด้วยหินทราย

3.4) โบราณสถานที่สร้างด้วยไม้ ได้แก่ บ้าน กุฎิ ศาลาการเปรียญ หอไตร หอระฆัง โบสถ์ เป็นต้น

ภาพที่ 2.8 วิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง จ.ลำปาง ตัวอย่างโบราณสถานที่สร้างด้วยไม้

4) แบ่งตามประโยชน์การใช้สอย

4.1) โบราณสถานร้าง (Dead Monument) หมายถึง สิ่งก่อสร้าง อาคารสถาปัตยกรรมฯ ที่เป็นโบราณสถาน ที่ปัจจุบันถูกทิ้งร้าง ไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ใช้งานดั้งเดิมดังในอดีต จนกลายเป็นหลักฐานทางโบราณคดี ตัวอย่างเช่น วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี

ภาพที่ 2.9 วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จ.ลพบุรี ซึ่งไม่ได้เป็นวัดของสมัยปัจจุบันแล้ว

4.2) โบราณสถานที่ยังใช้ประโยชน์ (Living Monument) เป็นโบราณสถานที่ยังคงมีการใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ดั้งเดิมจนถึงทุกวันนี้ เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ป้อมปราการ หรือคูคลอง เป็นต้น

ภาพที่ 2.10 วิหารลายคำ วัดพระสิงห์ จ.เชียงใหม่ ตัวอย่างหนึ่งของโบราณสถาน ที่ยังใช้ประโยชน์เป็นวิหารของวัดในปัจจุบัน

2.1.3 คุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม

โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถานและจดหมายเหตุหรือจดหมายเหตุท้องถิ่นเป็นมรดกที่สำคัญทางวัฒนธรรมและมีคุณค่าต่อประเทศในด้านต่าง ๆ ทั้งความสำคัญในแง่ของการศึกษาเชิงวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี รวมถึงคุณค่าที่มีผลทางด้านจิตใจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วย ซึ่งคุณค่าและความสำคัญที่ว่านั้นมีดังนี้

1) มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศและของโลก หมายความว่า โบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอายุในท้องถิ่นเป็นหลักฐานสำคัญยืนยันว่าบรรพบุรุษของเราที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินนี้มีความเป็นอยู่อย่างไร ทำมาหากินกันอย่างไร มีความเชื่อในศาสนาเช่นใด มีการสืบต่อลงมาจนถึงสมัยของเราได้อย่างไร ซึ่งนับเป็นหลักฐานบ่งบอกความเป็นมาของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี ทำให้เราได้รับประวัติศาสตร์ของชาติทั้งด้านการเมือง การปกครอง การศาสนา การค้าขาย การทำมาหากิน

2) มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงเกียรติ ความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นและในชาติ หมายความว่า ศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้างที่สวยงามตามลักษณะไทย เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลา พระราชวัง บ้านไทยภาคต่างๆ หรือรูปปูนปั้น รูปหล่อ รูปแกะสลัก ซึ่งส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องในพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป ลวดลาย

ปูนปั้นประดับเจดีย์ วิหาร ลายแกะสลักไม้แบบไทยสมัยต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งยืนยันถึงความเป็นเลิศทางฝีมือในงานศิลปะในแต่ละยุคแต่ละสมัยและจะเห็นได้ว่างานฝีมือดังกล่าวได้สืบทอดต่อเนื่องมาอย่างไม่ขาดสาย แสดงให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมไทยอันเป็นเกียรติภูมิสูงของเราที่ควรแก่การทํานุบำรุงรักษาไม่ให้สูญหาย

3) มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งก่อให้เกิดความรู้สึก ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ประชาชนระดับต่างๆ ตั้งแต่ในครอบครัว หมู่บ้าน ท้องถิ่น และระดับประเทศ กล่าวคือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เนื่องในศาสนาได้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นที่สักการบูชาของประชาชนจำนวนมากทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ นอกจากนี้ยังมีศาสนสถานและศาสนวัตถุในสถานที่อื่นๆ อีกมากมายที่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นมีความศรัทธาเชื่อถือร่วมกันก่อให้เกิดประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สามารถก่อให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่ประชาชนท้องถิ่นได้

4) มรดกทางวัฒนธรรมเป็นหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยโดยเฉพาะเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมนุษย์ ความเป็นอยู่ เทคโนโลยี ศาสนา ความเชื่อการปกครอง การค้าขาย การเดินทาง ตลอดจนการประดิษฐ์คิดค้น ฯลฯ

5) มรดกทางวัฒนธรรมมีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นในปัจจุบัน เพราะในที่แห่งใดมีโบราณสถานหรือแหล่งโบราณคดี ก็จะมีการขุดค้นอนุรักษ์ บูรณะ ตลอดจนการพัฒนาปรับปรุงให้เป็นแหล่งศึกษาและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หากมีการวางแผนสร้างระบบอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา และถนนหนทางเข้าสู่โบราณสถานและหมู่บ้านใกล้เคียง ก็จะมีนักเรียน และนักท่องเที่ยวต่างถิ่นเข้าไปเที่ยวชมก่อให้เกิดรายได้แก่หมู่บ้านทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งหากโบราณสถานทุกแห่งได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับหมู่บ้านก็จะส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

2.2 การดูแล

2.2.1 ความหมายของการดูแล

ความหมายของการดูแล (Care) ได้มีผู้ให้นิยามความหมาย ไว้ดังนี้

การดูแล หมายถึง การรักษา เอาใจใส่ ปกป้องรักษา ป้องกัน พิทักษ์ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

การดูแล หมายถึง ความเอาใจใส่ ความเป็นห่วง ความรับผิดชอบ หรือความปรารถนาที่ดีที่จะทำสิ่งใด ๆ ด้วยความตั้งใจจริง (ชนิกา เจริญจิตต์กุล, 2557)

นอกจากนี้ยังมีคำว่า การอนุรักษ์ ที่มักจะเป็นคำที่นำมาใช้ร่วมกัน

การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาให้คงอยู่ตามเดิม

การดูแล การอนุรักษ์ ในที่นี้หมายถึงการดูแล ซ่อมแซม สืบทอด คຸ້ມครอง ป้องกันไม่ให้เสียหาย

2.2.2 การดูแลและรักษาสาธารณประโยชน์

การดูแลและรักษาสาธารณประโยชน์นั้นถือเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องมีส่วนร่วม ซึ่ง ประกอบไปด้วย ดังนี้

- 1) การใช้ประโยชน์จากสาธารณประโยชน์อย่างเหมาะสม เช่น การใช้ตู้โทรศัพท์ สาธารณะด้วยความระมัดระวัง การใช้รถบรรทุกสิ่งของในอัตราน้ำหนักตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เพื่อป้องกันไม่ให้ถนนหรือสะพานชำรุด เป็นต้น
- 2) การไม่ทำลายสาธารณสมบัติและช่วยดูแลความปลอดภัยของทรัพย์สิน เมื่อพบผู้ใดทำลายสาธารณสมบัติต้องรีบแจ้งต่อนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น การขโมยตัดสายโทรศัพท์ การทำลายตู้โทรศัพท์สาธารณะ การทิ้งสิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำ เป็นต้น
- 3) การสร้างและทะนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติส่วนร่วมของท้องถิ่น และประเทศ โดยการช่วยบริจาคทรัพย์สินเพื่อสร้างหรือบำรุงรักษาสาธารณสมบัติต่าง ๆ เช่น การสร้างรักษาบำรุงรักษาสถาปัตยกรรม ที่พักผู้โดยสารรถประจำทาง หรือบริจาคที่ดินเพื่อใช้เป็นทางเส้นทางคมนาคมของส่วนร่วม เป็นต้น
- 4) การอนุรักษ์โบราณวัตถุ โบราณสถาน ซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าของท้องถิ่น ประเทศ และโลก ที่เราควรช่วยกันรักษาไว้ เช่น การไม่ขีดเขียนข้อความ หรือการกระทำอันก่อให้เกิดการเสื่อมสลาย หรือลดคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุ การไม่หยิบสิ่งของต่าง ๆ ในโบราณสถาน หรือพิพิธภัณฑสถานมาเป็นของตน สาธารณประโยชน์ถือเป็นหน้าที่ของทุกคนไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง ดังนั้นเราจึงควรช่วยการดูแลและรักษา

2.2.3 แนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ

การอนุรักษ์โบราณสถานที่ดีดำเนินการกันเป็นสากล อาจแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทาง คือ

- 1) การอนุรักษ์ด้วยแนวทางด้านกฎหมาย ประเทศต่างๆ ทั่วโลกล้วนมีกฎหมายด้านการปกป้องคุ้มครอง และอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุทั้งสิ้น โดยในประเทศไทยนั้น มีพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตราการสำคัญประการหนึ่งในการปกป้องคุ้มครอง และอนุรักษ์ ตามกฎหมายนี้ ได้แก่การประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นโบราณสถานหรือโบราณวัตถุของชาติ
- 2) การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ในประเทศไทยนั้น พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 7 ได้กำหนดเรื่องการขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้ว่า “เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุม โบราณสถานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถานใดๆ ตามที่อธิบดีเห็นสมควรได้ และให้มี

อำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถานโดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ ประกาศดังกล่าวนี้ อธิบดีจะเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ให้กระทำได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา การขึ้นทะเบียนโบราณสถานดังที่กล่าวข้างต้นนั้น ถ้าโบราณสถานนั้นมีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย อธิบดีกรมศิลปากรต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจก็ให้มีสิทธิร้องต่อศาลภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่อธิบดีแจ้งให้ทราบ ขอให้ศาลมีคำสั่งให้อธิบดีกรมศิลปากรระงับการขึ้นทะเบียนและหรือการกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถานแล้วแต่กรณีได้ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอต่อศาล หรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ยกคำร้องขอของเจ้าของหรือผู้ครอบครองให้อธิบดีดำเนินการขึ้นทะเบียนได้

จากบทกฎหมายมาตรา 7 ดังกล่าวข้างต้นหากสรุปเป็นหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนได้ดังนี้

2.1) อสังหาริมทรัพย์ที่จะขึ้นทะเบียนต้องเป็นโบราณสถานตามบทนิยามของกฎหมายของคำว่า “โบราณสถาน”

2.2) อธิบดีกรมศิลปากรเป็นผู้มีอำนาจประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและมีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน ซึ่งเขตของโบราณสถานนี้ให้ถือเป็นโบราณสถานด้วย

2.3) หากโบราณสถานใดที่อธิบดีกรมศิลปากรจะประกาศขึ้นทะเบียนมีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย อธิบดีกรมศิลปากรต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจก็ให้ใช้สิทธิร้องต่อศาลภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่อธิบดีกรมศิลปากรแจ้งให้ทราบ หากศาลมีคำสั่งให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนและหรือกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถาน ก็ให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนหรือการกำหนดเขตที่ดินหากเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอต่อศาลหรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ยกคำร้องของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจขึ้นทะเบียนได้ ดังนั้น หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่ยื่นคำร้องต่อศาลภายใน 30 วัน ก็ถือว่าสละสิทธิ อธิบดีกรมศิลปากรจะประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานต่อไป

2.4) อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจเพิกถอนการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน หรือแก้ไขเพิ่มเติมการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

2.5) การประกาศขึ้นทะเบียนหรือประกาศเพิกถอนหรือประกาศแก้ไขเพิ่มเติมการขึ้นทะเบียนโบราณสถานต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2.6) โบราณสถานที่อธิบดีกรมศิลปากรได้จัดทำบัญชีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ก่อนวันที่พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

การขึ้นทะเบียนโบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองซึ่งถูกทิ้งร้างไว้ ยังพบเห็นได้อยู่ทั่วไปตามป่าเขา เมื่อได้มีการ

ตรวจสอบแล้วเห็นว่าสมควรจะขึ้นทะเบียนเพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานก็ให้อำนาจอธิบดีกรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนได้ นอกจากประกาศขึ้นทะเบียนตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว กฎหมายยังให้อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้

2.2.4 ปัญหาในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

โดยทั่วไปแล้ว โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี รวมทั้งบันทึกประวัติศาสตร์และจดหมายเหตุ ซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมนั้น จัดเป็นสิ่งสูงค่าทำนองเดียวกับทรัพยากรธรรมชาติประเภทแร่ธาตุและน้ำมันปิโตรเลียมซึ่งหากใช้อย่างไม่ระมัดระวังแล้วก็จะหมดไปอย่างสิ้นเชิงโดยไม่มีวิธีการใดจะสร้างขึ้นมาทดแทนใหม่ได้ จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องช่วยกันอย่างเต็มกำลังในการอนุรักษ์และสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นสมบัติตกทอดแก่รุ่นลูกหลานสืบไปอย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันดีว่า ในทุกประเทศกำลังประสบปัญหาเรื่องการเสื่อมสลาย หรือปัญหาในการดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณสถาน โบราณวัตถุและแหล่งโบราณคดีหากจะกล่าวอย่างกว้างๆ แล้ว การเสื่อมสลายของมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมักเกิดจากสาเหตุต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) การเสื่อมสลายไปเนื่องจากกระบวนการทางธรรมชาติและกาลเวลา ธรณีนี้ได้แก่ การพังทลายของดิน การชะล้างดิน เนื่องจากการกระทำของน้ำฝน น้ำท่วม แผ่นดินยุบตัว แผ่นดินไหว รวมทั้งจากการกระทำของลมและภูมิอากาศ รวมทั้งความชื้น ความร้อน อุณหภูมิ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังเกิดเนื่องจากเป็นกฎของธรรมชาติที่เมื่อกาลเวลาผ่านไปวัตถุต่างๆ ย่อมผุพังเสื่อมสลายรูปลักษณะเดิม แต่โดยทั่วไปแล้วการเสื่อมสลายเนื่องจากกาลเวลามักเป็นไปอย่างช้าๆ แม้ว่ากระบวนการทางธรรมชาติสามารถทำให้มรดกทางวัฒนธรรมทุกประเภท ต้องเสื่อมสลายไปในที่สุด แต่ก็สามารถใช้ความรู้ทางวิชาการมาดำเนินการเพื่อชะลอการเสื่อมสลายหรือป้องกันการเสื่อมสลายไปก่อนเวลาที่สมควรได้

2) การเสื่อมสลายเนื่องจากการกระทำของคนการเสื่อมสลายของมรดกทางวัฒนธรรมประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี บันทึกประวัติศาสตร์และจดหมายเหตุ เนื่องจากการกระทำของคน นับเป็นปัญหาใหญ่และมีผลในการทำลายมากที่สุดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้การกระทำที่นำไปสู่การทำลายนั้นก็มิใช่ทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การก่อสร้างสิ่งใหม่ๆ ทับแหล่งโบราณคดีหรือโบราณสถาน การขุดดินบริเวณโบราณสถานเพื่อใช้ในการก่อสร้าง หรือการพยายามซ่อมแซมโบราณสถานโบราณวัตถุโดยขาดความรู้ เป็นต้น และที่ทำไปโดยจงใจ เช่น การลักลอบขุดหาโบราณวัตถุเพื่อนำไปขายหรือเก็บเป็นของส่วนตัว เป็นต้น

3) การเสื่อมสลายเนื่องจากการกระทำของพืชและสัตว์รากของพืชที่ขึ้นอยู่ตามแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน หรือสิ่งก่อสร้างที่มีความงดงามทางศิลปะ สามารถงอกเข้าไปตามช่องว่างและรอยต่อส่วนต่างๆของสิ่งก่อสร้างได้ เมื่อพืชเหล่านี้เติบโตมีรากใหญ่ขึ้นก็จะดันให้สิ่งก่อสร้างเกิดรอยแยกจนกระทั่งร้าวและแตกหักหลุดออกไปส่วนสัตว์ประเภทมด ปลวก

มอด ก็สามารถทำลายส่วนประกอบของโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เป็นไม้และอินทรียัตถุ ให้สูญสลายไปได้อย่างรวดเร็วมาก รวมทั้งสามารถทำลายบันทึกประวัติศาสตร์และจดหมายเหตุที่ทำด้วยกระดาษในบรรดาสาเหตุเหล่านี้ กล่าวได้ว่าในปัจจุบัน การเสื่อมสภาพเนื่องมาจากการกระทำของคนมีมากที่สุด หรือก่อให้เกิดการทำลายรุนแรงที่สุดต่อมรดกทางวัฒนธรรมทุกประเภท

2.3 จิตสำนึก

2.3.1 ความหมายของจิตสำนึก

ความหมายของจิตสำนึก (Consciousness) ได้มีผู้ให้นิยามความหมาย ไว้ดังนี้
จิตสำนึก หมายถึง ภาวะจิตที่ตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้า หรือ ภาษาอังกฤษว่า 1. The State Of Being Conscious; Awareness 2. The Totality of One's Thoughts and Feeling ซึ่งหมายถึง สภาพจิตใจหรือความรู้สึกนึกคิดชนิดใดชนิดหนึ่งที่เรา มีอยู่ ที่เราตื่นตัวรู้ตัวตลอดเวลา เมื่อไปพบเห็นกับเหตุการณ์ใดก็สามารถแสดงออกมาได้ทันท่วงที จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากที่จะหยุดหรือหายไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524, 81)

จิตสำนึก หมายถึง ความรู้สึกในการกระทำหรือการรู้ตัวว่าตัวเองมีอยู่หรือมีคนอื่นอยู่ด้วย และตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนั้น (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา, 2525)

จิตสำนึก หมายถึง สภาพจิตใจ หรือความรู้สึกนึกคิดซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากทัศนคติ (Attitude) ความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) ความเห็น (Opinion) ความสนใจ (Interests) ของบุคคล คำว่า “จิตสำนึก” เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงที่สุดกับคำว่า “ความเชื่อ (Beliefs)” ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการรวบรวมและสัมพันธ์กันของประสบการณ์ของคนทำหน้าที่ ประเมินค่าของจิตใจว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่สำคัญ หากปราศจากความเชื่อ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่คนมีอยู่นั้น ก็จะอยู่เพียงในความทรงจำ ไม่มีส่วนใดมีความสำคัญเด่นชัดขึ้นมาแต่หากว่าประเมินค่าแล้วตระหนักถึงความสำคัญที่มีต่อสิ่งนั้น แสดงว่ามีจิตสำนึกต่อสิ่งนั้น เกิดขึ้นกับบุคคลนั้นแล้ว (สุพจน์ ทรายแก้ว, 2545, 45-57)

จิตสำนึกคือ เป็นสภาพที่รู้ตัวว่าคือใคร อยู่ที่ไหน ต้องการอะไร หรือกำลังรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งใด เมื่อแสดงพฤติกรรมอะไรออกไปก็แสดงออกไปตามหลักเหตุและผล แสดงตามแรงผลักดันจากภายนอก สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง (Principle Of Reality) จิตสำนึกเป็นระดับเหตุผลภายในใจ ที่ส่งผลต่อการแสดงออกในพฤติกรรมต่าง ๆ โดยเลือกแล้วว่าจะทำหรือไม่ทำอะไร เป็นการระลึกได้เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ของตนเองในโครงสร้างสังคม ดังที่เราจะได้ยินบ่อย ๆ ว่า จิตสำนึกแห่งความเป็นครู จิตสำนึกของพลเมือง จิตสำนึกสาธารณสุข จิตสำนึกของการเป็นคนดี

จิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกจึงเกี่ยวข้องกับคุณธรรม และจริยธรรมของบุคคล ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า จิตสำนึก คือ สภาวะจิตใจ หรือความรู้สึกนึกคิดชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่บุคคลมีอยู่ ซึ่งภาวะที่สามารถรับรู้และเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้นต่อตนเองและจากสังคม ภาวะที่ตื่นตัวและรู้ตัวเป็นภาวะที่เกิดขึ้นกับความรู้สึกหรือรับรู้ในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่และควรจะเป็น ซึ่งจิตสำนึกของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับพื้นฐานของจิตใจและพื้นฐานของความรู้ ความเป็นผู้มีศีลธรรมของบุคคลนั้น นอกจากนี้พื้นฐานของจิตใจของแต่ละคนยังขึ้นกับพื้นฐานของครอบครัวและสภาพแวดล้อมด้วย (พัชรา ปัทมสิงห์, 2550)

จิตสำนึกเกิดจากระบบสังคม สังคมเป็นอย่างไร จิตสำนึกก็เป็นเช่นนั้น ระบบสังคมก่อให้เกิดโครงสร้างตำแหน่งทางสังคมที่ซ้อนทับกันอยู่ เมื่อเรายังเด็ก เราก็ได้เรียนรู้จิตสำนึกของความเป็นลูก จิตสำนึกของความเป็นนักเรียน พอโตขึ้นมีโครงสร้างและตำแหน่งหน้าที่ที่เรา ก็กลายเป็นจิตสำนึกตามตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งในโครงสร้างเราอาจมีอยู่หลายหน้าที่ เช่น เป็นพ่อแม่ เป็นลูก มีตำแหน่งงานราชการ เอกชน สิ่งที่คุณคนได้เรียนรู้จากสังคมที่สำคัญที่สุดคือ อำนาจ ตอนเราเป็นเด็ก เราได้เรียนรู้ว่า ผู้ใหญ่นั้นมีอำนาจมากกว่าเด็ก ครูมีอำนาจมากกว่าเด็ก ไม่ว่าเราจะอยู่ในโครงสร้างไหนก็ตาม สังคมจะมีการสร้างความรู้สึกยินยอมต่ออำนาจ หรือมีจิตสำนึกตามโครงสร้าง

2.3.2 ประเภทของจิตสำนึก

วินด์ (อ้างอิงมาจาก Wundt, 1893 อ้างใน พัทธา ปัทมสิงห์, 2550) แบ่งจิตออกเป็น 3 ประเภท คือ การรู้สึกสัมผัส (Sensation) ความรู้สึก (Feeling) และ จินตนาการ (Imagination) ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานของจิต สิ่งเร้า ประสาทสัมผัส ระบบประสาทในสมอง การรับรู้ การคิด อารมณ์ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการทางจิต ได้แก่ สิ่งเร้าภายนอก อวัยวะรับสัมผัส ระบบประสาท ประสบการณ์เดิม ค่านิยม ทศนคติ ความตั้งใจใส่ใจการรับรู้และการเรียนรู้ ส่วนคนที่มีจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึก และใช้จิตสำนึกในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ (สมพงษ์ สิงหะพล, 2542, 15 - 16)

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self-Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อการพัฒนาตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นจิตสำนึกธรรมดาทั่วไปที่ทุกสังคมมีความพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความมานะอดทน ความรับผิดชอบ เป็นต้น
2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น จิตสำนึกด้านนี้คนส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทย
3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social Or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน จิตสำนึกทางด้านนี้คนเรายิ่งขาดกันอยู่มาก และสมควรที่จะต้องมีการพัฒนาให้มีขึ้นโดยเร็ว ได้แก่ จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ แบบช่วยเหลือกัน แบบพึ่งตนเอง และเพื่อการ

แข่งขันในสังคมโลกจิตสำนึกด้านการเมืองมีประชาธิปไตยก้าวหน้า การมีส่วนร่วมของประชาชน จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ โดยการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคม จิตสำนึกด้านวัฒนธรรม ความเป็นไทย การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมพื้นฐานไทย รวมทั้งจิตสำนึกการรวมกลุ่มด้วยเป็นต้น

การจำแนกผู้มีจิตสำนึกอาจทำได้โดยการสังเกตหรือการสัมภาษณ์เพื่อทราบพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งจะสะท้อนจิตสำนึกของบุคคลนั้น การจำแนกผู้มีจิตสำนึกเป็นประเภทต่าง ๆ ขึ้นกับเงื่อนไขที่ใช้ในการสร้างและจัดหมวดหมู่คำถาม ในชุมชนหนึ่ง ๆ นั้น จะมีผู้มีจิตสำนึกที่แตกต่างกัน บุคคลที่มีจิตสำนึกแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ (อมร นนทสุด และคณะ, 2546, 42)

ประเภทที่ 1 ผู้ที่มีจิตสำนึกที่แสดงออกทางพฤติกรรมต่อตนเอง ผู้ใกล้ชิด และสภาวะแวดล้อมของตนเองรวมทั้งต่อชุมชนเป็นส่วนรวม

ประเภทที่ 2 ผู้มีจิตสำนึกเช่นเดียวกับกลุ่มแรก เว้นแต่ไม่ปรากฏพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งจิตสำนึกต่อส่วนรวม

ประเภทที่ 3 ผู้ไม่ปรากฏพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งจิตสำนึกทั้งที่แสดงออกต่อตนเอง ผู้ใกล้ชิดหรือสภาวะแวดล้อมของตน แต่มีจิตสำนึกที่แสดงออกด้วยความร่วมมือกับส่วนรวม

ประเภทที่ 4 ผู้ไม่ปรากฏพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งจิตสำนึกไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกต่อตนเอง ผู้ใกล้ชิด สภาวะแวดล้อมของคน หรือต่อส่วนรวม

สรุปได้ว่าจิตสำนึกมีความสัมพันธ์กันก่อให้เกิดกิจกรรมทางจิตไม่ว่าจะเป็นความรู้สึก การรับรู้ การคิด อารมณ์ เป็นการทำงานของสมองทั้งหมด นับว่าเป็นความคิดที่สมัยใหม่ซึ่งเมื่อมาถึงปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับว่ากายและจิตคือสิ่งเดียวกัน และทำให้มีการ การพัฒนาพฤติกรรม เพราะจิตเป็นตัวควบคุมการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์

2.3.3 ระดับของจิตสำนึก

ในการจำแนกระดับสภาวะจิตสำนึก สามารถจำแนกได้ 3 ชนิดด้วยกัน (สงคราม เชาว์ศิลป์, 2535, 152-154)

1) กระบวนการของสภาวะจิตไม่รู้สำนึก (Nonconscious Process) คือปรากฏการณ์ที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วไม่ได้จัดเข้าสู่ในเรื่องของการรู้สำนึก (Conscious) ยกตัวอย่างเช่น การผลิตฮอร์โมนภายในร่างกายของเรา หรือกระบวนการปรับระดับความเข้มข้นของปริมาณเกลือในเส้นเลือด ซึ่งจัดได้ว่าเป็นเรื่องของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้สภาวะจิตไม่รู้สำนึก แต่จะมีบางครั้งที่กิจกรรมดังกล่าวมีผลต่อสภาวะจิตรู้สำนึกด้วย เช่นบุคคลที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานสามารถรู้และคาดคะเนถึงผลลัพธ์ของสิ่งที่ป้อนน้ำตาลต่อระดับความเข้มข้นของปริมาณน้ำตาลในเส้นเลือดได้ เป็นต้น

2) กระบวนการของสภาวะจิตก่อนสำนึก (Preconscious Process) พรอยด์ได้อธิบายเกี่ยวกับสภาวะนี้ว่าเป็นเรื่องของความจำที่อาจนำไปสู่สภาวะการรู้สำนึกได้ แต่ไม่ได้หมายถึง

สภาวะการรู้สำนึกที่เกิดขึ้นในทันทีทันใด นั่นก็คือเราไม่สามารถบอกเรื่องราวในอดีตได้ทันทีทันใดหาก ถูกถาม แต่เราสามารถจะบอกได้ก็ต่อเมื่อมีการระลึกย้อนหลังเสียก่อน เพราะฉะนั้นจึงพออธิบายได้ว่า กระบวนการของสภาวะจิตก่อนสำนึกคือเรื่องของความจำที่เราสามารถระลึกออกมาได้ แม้ว่าใน บางครั้งอาจจะออกมาในรูปของปรากฏการณ์ปลายลิ้น (Tip-Of-The-Tongue) ยกตัวอย่าง เมื่อเรา จะระลึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่นเราต้องการจะระลึกถึงชื่อของคนคนหนึ่งที่เรารู้จัก แต่ในเวลานั้นเราไม่ สามารถจะเอ่ยชื่อเขาได้ โดยที่เรามีความรู้สึกว่าชื่อของเขาติดอยู่ที่ปลายลิ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ สามารถอธิบายได้ว่าการระลึกถึงชื่อของบุคคลนั้น แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเขาชื่ออะไร ทั้ง ๆ ที่รู้เป็น สภาวะของจิตก่อนสำนึก ซึ่งยังไม่ถือว่าอยู่ในจิตรู้สำนึกเลยทีเดียว

3) กระบวนการของสภาวะจิตไร้สำนึก (Unconscious Process) กระบวนการนี้ พอที่จะอธิบายได้คล้ายกับกระบวนการสภาวะจิตก่อนสำนึก แต่ถือได้ว่าเป็นภาวะที่ยังอยู่ห่างไกลจาก สภาวะรู้สำนึกมากกว่าสภาวะจิตก่อนสำนึก และยังแตกต่างจากกระบวนการสภาวะจิตไม่รู้สำนึก ในแง่ที่ว่าอิทธิพลต่อความจำ แรงจูงใจ และอารมณ์เป็นส่วนใหญ่ ส่วนกระบวนการของสภาวะจิตไร้ สำนึกนั้นสามารถที่จะนำมาอธิบายพฤติกรรมหรือการกระทำที่ประจักษ์ชัดในเรื่องอารมณ์ การลืม ความจำ ที่บางครั้งเราไม่เข้าใจได้ และในบางโอกาสสิ่งที่อยู่ภายใต้สภาวะจิตไร้สำนึก ก็อาจจะผุด ขึ้นมาสู่สภาวะรู้สำนึกได้ เช่น การที่เราได้เปิดเผยความปรารถนาที่ซ่อนเร้นอยู่ในสภาวะจิตไร้สำนึก ของเรา โดยการเอ่ยชื่อเขาผิด ๆ ทั้ง ๆ ที่คน ๆ นั้นเรารู้จักและจำชื่อเขาได้อย่างดี แสดงให้เห็นว่าชื่อที่ เราเอ่ยเป็นชื่อที่ถูกเก็บเอาไว้ภายใต้จิตไร้สำนึก หรือในกรณีที่เราพูดปฏิเสธบุคคลบางคนไปอย่าง รวดเร็ว ทั้ง ๆ ที่แท้จริงแล้วเราควรจะต้องรับหรือหาหนทางปฏิเสธอย่างนุ่มนวล ตัวอย่างดังกล่าวนี้ก็ คือกระบวนการที่เปิดเผยความลับบางอย่างซึ่งถูกเก็บไว้ในส่วนของสภาวะจิตไร้สำนึกออกมาโดยที่เรา ไม่รู้ตัว

ฟรอยด์ เป็นนักจิตวิทยาคนแรก ผู้ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสภาวะจิตไร้สำนึกสามารถปรากฏให้ เห็นได้ในสภาวะการรู้สำนึก เช่น ในรูปของความฝัน ศิลปะ ลักษณะที่แสดงออกมาด้วยความเสแสร้ง หรือแม้กระทั่งอาการเจ็บป่วยทางจิตต่าง ๆ ฉะนั้น ฟรอยด์จึงคิดว่าควรจะมีการศึกษาถึงสิ่งที่ซ่อนเร้น อยู่ภายใต้จิตไร้สำนึก โดยให้มีการแปลสัญลักษณ์ต่างๆของความฝันจากการเปรียบเทียบความหมาย ของความฝัน เช่น เมื่อฝันถึงเด็กก็หมายถึงอวัยวะเพศ เป็นต้น เพื่อจะได้รู้ว่าเรามีอะไรอยู่ในสภาวะจิต ไร้สำนึก แต่มีได้หมายความว่าเราจะนำสิ่งเหล่านี้ออกมาปรากฏในสภาวะจิตรู้สำนึก

ในบางกรณีจะพบคำว่าสภาวะจิตไร้สำนึก (Unconscious) ใช้ในความหมาย เดียวกันกับจิตใต้สำนึก (Subconscious) แต่ทว่าประสบการณ์ของจิตไร้สำนึกจะมีความทำงาน คล้ายคลึงกับสภาวะการรู้สำนึก เพียงแต่ว่าจิตใต้สำนึกนั้นเป็นแต่ส่วนผิวของสภาวะการรู้สำนึก และเรามักจะไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความรู้สึกนี้มากนัก ตัวอย่างเช่น เรามักจะยังไม่เกิดภาวะ การรับรู้เรื่องเวลาต่อบอกเวลา จนกระทั่งนาฬิกาตีสัก 2-3 ครั้งเราจึงเริ่มรับรู้และได้ยินเสียงของนาฬิกา

ตีบอกเวลา จากนั้นเราสามารถจะบอกได้ว่าเป็นเวลาเท่าไร (ทั้งที่เราไม่ได้นับการตีบอกเวลาของนาฬิกาตั้งแต่เริ่มแรกมาก่อน) ซึ่งในทางจิตวิทยาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสภาวะจิตใต้สำนึกนี้ว่า เป็นการรับรู้ภายใต้อาณาจักรแห่งจิตสำนึก (Subliminal Perception) อันเป็นเรื่องการกระตุ้นของประสาทรับความรู้สึกที่คลุมเครือหรือเลื่อนรางเกินกว่าสภาวะการรู้สำนึกได้ ซึ่งหมายถึงว่า เป็นการรับรู้ความรู้สึกที่มีแรงกระตุ้นต่ำกว่าเทรชโฮลด์

การกระตุ้นที่ว่านี้บางครั้งอาจถูกบันทึกหรือจดจำไว้โดยอวัยวะรับรู้ความรู้สึกต่าง ๆ และเกิดผลที่ตลกค่าง ซึ่งสามารถจะแสดงผลสะท้อนออกมาได้ กล่าวคือ สิ่งที่เรารับรู้ไว้ด้วยวิธีนี้อาจจะส่งผลสะท้อนออกมาในบางส่วนของจินตนาการ การคาดคะเน และการเดาสุ่ม

ในการจำแนกความหมายเปรียบเทียบกันระหว่างสภาวะจิตใต้สำนึกและสภาวะจิตไร้สำนึก ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ได้ให้ความหมายเฉพาะเกี่ยวกับสภาวะจิตไร้สำนึกว่าเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดกระบวนการแสดงออกในทางการใช้จิตหรือสติปัญญา (Active Mental Process) ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกระบวนการของสภาวะการรู้สำนึก เพียงแต่เราไม่มีการรับรู้เท่านั้น

ตัวอย่างของสภาวะของจิตสำนึก เช่น “ปัญญาารู้สึกตัวในตอนเช้าและคงนอนต่อไปอีกสักครู่ ไม่ใช่หลับแต่ก็ยังไม่ตื่นเต็มที่ เขาลุกขึ้นจากเตียงนอนยังรู้สึกง่วงเงยอยู่ จากนั้นก็เริ่มรู้สึกกระฉับกระเฉงพร้อมที่จะเผชิญกับวันใหม่ เขาเข้าห้องน้ำ ขณะนั้นก็คิดถึงการสอบที่จะมีในชั่วโมงแรก ขณะที่คิดอยู่นั้นเขาก็บิบลอดแชมพูสระผมลงบนแปรงสีฟันอย่างใจลอย ที่มหาวิทยาลัยช่วงเช้าปัญญาใส่ใจต่อการสอบและรู้สึกตื่นเต้น หลังจากอาหารเช้าเนื่องจากดูหนังสือเตรียมสอบจนตึกเขารู้สึกง่วงนอนในช่วงบ่ายไม่มีการสอบปัญญาลงไปอ่านหนังสือที่ห้องสมุด จิตใจของเขาล่องลอยไปมาระหว่างหนังสือที่อ่านกับความรู้สึกสะดุ้งง่วงเป็นระยะ ๆ เนื่องจากอดนอน คึนนันปัญญาล้มตัวลงนอนด้วยความง่วงนอนเต็มที่เขานอนหลับสนิทและแน่ละเขาฝันถึงอะไรต่อมิอะไรในช่วงวันที่ผ่านมา (โยธิน ศันสนยุทธ และคณะ, 2533, 51)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาจะเห็นว่า ปัญญาที่มีสภาวะจิตสำนึกเกือบตลอดเวลา ยกเว้นตอนหลับ ถ้าวิเคราะห์ให้ดีจะเห็นว่า สภาวะจิตสำนึกของปัญญานั้นไม่คงที่ บางสภาวะมีความรู้สึกตัวเต็มที่ บางสภาวะมีความรู้สึกตัวไม่เต็มที่เคลิ้ม ๆ ครึ่งหลับครึ่งตื่น (เช่น ตอนเข้านอนและกำลังจะหลับหรือตอนเพิ่งตื่นนอนใหม่ ๆ) ลองย้อนกลับไปตัวอย่างของปัญญาอีกครั้ง นักศึกษาบอกได้ไหมว่าตรงช่วงไหนเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาวะจิตสำนึก

การศึกษาสภาวะจิตสำนึกในรูปของการเรียนรู้ การคิด อารมณ์ ความรู้สึก เป็นเรื่องที่ศึกษาได้ยากเพราะไม่สามารถแยกประสบการณ์ของสิ่งเหล่านั้นออกจากกันได้อย่างชัดเจน การศึกษาเรื่องสภาวะจิตสำนึกจึงจำเป็นต้องศึกษาอยู่เฉพาะสภาวะจิตสำนึกที่เปลี่ยนไป (Altered

State of Consciousness) หรือ ASC เพราะสามารถแยกสภาวะเหล่านี้ออกจากกันได้อย่างชัดเจน เช่น การหลับ การฝัน การฝึกสมาธิ (Matlin, 1995, 134-136)

การศึกษาเกี่ยวกับสภาวะจิตสำนึกเริ่มต้นตั้งแต่ Wilhelm Wundt ได้สร้างห้องทดลองทางจิตวิทยา เขาได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาวะจิตสำนึกโดยใช้วิธีที่เรียกว่า Introspection Technique หลังจากนั้นมาอีกหลายสิบปี พวกพฤติกรรมนิยม (Behaviorists) ได้ปฏิเสธความเชื่อในเรื่องสภาวะจิตสำนึก โดยมองว่ามันไม่เหมาะสมที่จะเป็นหัวข้อสำหรับการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ เพราะมันเป็นเรื่องยากที่จะสังเกตหรือวัดได้ อีกทั้งนิยามปฏิบัติการก็ยังไม่ชัดเจน สภาวะจิตสำนึกจึงหายไปจากความสนใจของนักจิตวิทยาในช่วงกลางศตวรรษนี้

สภาวะจิตสำนึกเริ่มปรากฏขึ้นใหม่ในช่วงศตวรรษที่ 60 (1960s) โดยความสนใจของนักจิตวิทยากลุ่มการรู้คิด (Cognitive Psychology) โดยนักจิตวิทยากลุ่มการรู้คิดที่ชื่อ Howard Gardner ได้เสนอแนะว่าสภาวะจิตสำนึกจะกลับมาเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญในอนาคต

ในการสำรวจเกี่ยวกับสภาวะจิตสำนึกจะเริ่มจากการพิจารณาเรื่องสภาวะการตื่นตัว (Waking) และความสนใจ (Attention) ก่อนเนื่องจากเป็นส่วนหลักใหญ่ของการดำรงชีวิตของเรา หลังจากนั้นเราจะพิจารณาการเปลี่ยนสภาวะจิตสำนึกใน 2 ประเด็นคือ การหลับและการใช้ยาที่มีผลต่อสภาวะจิตสำนึก ส่วนหัวข้อสุดท้ายเราจะมาพิจารณาเรื่องการสะกดจิต (Hypnosis) และการทำสมาธิ (Meditation)

2.3.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึก

ธนิตชากร ปีตาระโพธิ์ (2558) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลกับจิตสำนึก ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ดังนี้

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งซึ่งมีผลต่อจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้อบรมกลม่อกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้ เริ่มตั้งแต่ พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชน และส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปโรงเรียนไปทำงานดูละคร ฟังผู้คนสนทนากัน รับรู้เหตุการณ์บ้านเมือง ขับรถฝ่าการจราจรที่แออัด

ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝนและสร้างสมสำนึกเหล่านั้น

จากปัจจัยดังกล่าวเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งจะเป็นไปในทิศทางที่ดีหรือไม่นั้น จะขึ้นอยู่กับบุคคลดังกล่าวจะได้รับการแนะนำ และอบรมสั่งสอนจากภาพแวดล้อมรอบข้างนั่นเอง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเดิมโตในสภาวะแวดล้อมที่ไม่ค่อยดีมากนัก แต่บุคคลดังกล่าวจะสามารถอาศัยอยู่ในสังคมได้อย่างเข้าใจ และมีจิตสำนึกที่ดียอมขึ้นอยู่กับการที่บุคคลคนนั้นได้รับการอบรมขัดเกลาอย่างถูกต้อง และสามารถทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เลวร้ายของสังคมได้อย่างเข้าใจ เมื่อเกิดความเข้าใจกับต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ ว่าเกิดขึ้นจากอะไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ทำให้บุคคลดังกล่าวได้ตระหนักรู้ว่าตนเองควรปฏิบัติอย่างไร ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือ การที่บุคคลดังกล่าวได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดี การเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ การอธิบายและทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ต่างของสังคมที่เลวร้ายอย่างเข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจิตวิทยาพัฒนาการของ Fischer and Gochros (1975) ได้สรุปหน้าที่ของตัวเอง เป็นสามลักษณะ คือ ประการแรก ทำหน้าที่สร้างพฤติกรรมใหม่ ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้เคยเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าวพยายามพัฒนาให้ดีขึ้น ประการที่สองทำหน้าที่เสริมพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ประการที่สามทำหน้าที่ยับยั้งการเกิดของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

2.3.5 แนวทางเพื่อการสร้างจิตสำนึก

แนวทางเพื่อการสร้างจิตสำนึกให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนในบริบทสังคมไทยการพัฒนาสังคมไทยไปสู่สังคมที่มีความสมดุลและยั่งยืนในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง จริยธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น แนวทางการพัฒนาจะต้องพัฒนาจากภายในก่อน แล้วค่อยบูรณาการปะทะสังสรรค์กับกระแสภายนอก ซึ่งการพัฒนาออกมาจากภายในนั้นมีความหมายว่า การพัฒนาระดับบุคคลต้องพัฒนาที่ระดับจิตสำนึก การพัฒนาชุมชนและสังคมต้องพัฒนาจิตสำนึกส่วนรวม และหมายความไปถึงการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิสังคมของตนเอง อันได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น เมื่อจิตสำนึกระดับบุคคล ชุมชน สังคม สร้างมาจากพื้นฐานข้างใน แล้วค่อยบูรณาการ ปะทะสังสรรค์กับปัจจัยภายนอกที่เข้ามากระทบ เช่น เทคโนโลยี วัฒนธรรม ความเชื่อ ความรู้ ที่มาจากภายนอก เพื่อสร้างจิตสำนึกที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่มีความเป็นพลวัต โดยยึดหลักการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสมดุล เท่าเทียม มีความสุข

แนวทางการพัฒนาให้ผู้คนในสังคมไทยมีจิตสำนึกที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาไปสู่สังคมในอุดมคติ ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมีแนวทางต่าง ๆ ดังนี้ (ปริดา รอดนวล, 2555)

- 1) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันครอบครัว โดยการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และเครือญาติ ควรปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่าง ๆ ต่อลูกหลานของตนเอง โดยถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของครอบครัว

2) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านชุมชน โดยผู้คน กลุ่ม และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นต่อสมาชิกของชุมชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ถือเป็นกำลังสำคัญในอนาคต การสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านชุมชน อาจสร้างโดยการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบให้เกิดการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยกันสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง และรับผิดชอบร่วมกัน

3) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน จนถึงระดับอุดมศึกษา โดยบูรณาการให้หลักสูตรต่าง ๆ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่าง ๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

4) การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับกฎหมายรัฐธรรมนูญ นโยบายของรัฐ และวิสัยทัศน์ขององค์กรต่าง ๆ

แนวทางการพัฒนาเพื่อให้คน ในระดับต่าง ๆ มีจิตสำนึกที่ปรารถนาดังที่กล่าวไว้ต้องเริ่มที่การพัฒนาจิตสำนึกในระดับบุคคล เพราะคนถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของชุมชนและสังคม การพัฒนาจิตสำนึกควรมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง จริยธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีคุณภาพ มีความสุข เพื่อให้คน ชุมชน และสังคมสามารถพัฒนาตนเองไปสู่อุดมคติตามความปรารถนาได้ มนุษย์ในฐานะที่เป็นผู้สร้างชุมชนและสังคมควรมีจิตสำนึกที่ถูกต้องเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนและสังคมในอุดมคติของตน ซึ่งการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องในมิติด้านต่าง ๆ มีรายละเอียดในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1) จิตสำนึกด้านสังคม สังคมไทยในปัจจุบันค่อนข้างอ่อนแอ เนื่องจากโครงสร้างของสังคมหลาย ๆ ด้านมีปัญหา เช่น ปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม จริยธรรม เป็นต้น ปัญหาเชิงโครงสร้างดังกล่าวอาจแก้ไขได้หากมุ่งเน้นการแก้ปัญหาไปที่ต้นตอของปัญหานั้นคือคน คนที่มีลักษณะที่จะช่วยพัฒนาแก้ไขปัญหาสังคมได้ควรเป็นคนที่มีจิตสำนึกอาสา จิตสำนึกสาธารณะ เพื่อเป้าหมายการปลดปล่อยสังคมออกจากปัญหาต่าง ๆ คนที่มีจิตสำนึกอาสา คือคนที่กระทำด้วยความเต็มใจหรือสมัครใจ เป็นการเสนอตัวเข้าทำภารกิจใด ๆ รวมถึงการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตา กรุณา จิตอาสา การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การให้ เป็นต้น (สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, 2552: 119) ส่วนคนที่มี จิตสำนึกสาธารณะ คือคนที่ตระหนักรู้ตนที่จะทำอะไรเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นจิตที่คิดสร้างสรรค์คือคิดในทางที่ดี ไม่ทำลายบุคคล สังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกุศลและมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (อริสา สุขสม, 2552: 5) ในขณะที่จิตสำนึกของกลุ่ม Marxist ที่

กล่าวว่าคนในสังคมแบบคอมมิวนิสต์นั้น จะต้องเป็นคนแห่งชุมชน ไม่ใช่คนแห่งวัตถุ (สนธยา พลศรี, 2547, 202) ก็สามารถประยุกต์ใช้กับสังคมไทยได้ เพราะมีจุดมุ่งหมายเพื่อไม่ให้คนเห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นลักษณะของคนที่ยังปรารถนาของสังคมไทยในปัจจุบัน

2) จิตสำนึกด้านวัฒนธรรม การพัฒนาให้ผู้คนมีจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมนั้นควรมีแนวทางที่หลากหลาย ควรมีแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละกลุ่มคนในสังคม เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม เด็ก เยาวชน คนวัยทำงาน ผู้สูงอายุ ผู้ชาย ผู้หญิง เป็นต้น แนวทางที่น่าจะใช้พัฒนาจิตสำนึกทางด้านวัฒนธรรมได้ดี เช่น การส่งเสริมให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทยในหลักสูตรการศึกษาในทุกกระดับ การปลูกฝังจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมไทยให้เด็กและเยาวชนอย่างเข้มข้น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมที่ดั่งงามไปสู่สังคม ซึ่งจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมที่ควรพัฒนาคือ จิตสำนึกนิยมไทยอันหมายถึง การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร การแสดง ประเพณีต่าง ๆ นอกจากให้ความสำคัญแล้ว ควรส่งเสริมให้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทยที่ดั่งงามสามารถเป็นฐานในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นเศรษฐกิจที่สร้างสรรค์ สร้างมูลค่าเพิ่มอย่างเหมาะสมให้กับสังคมไทย

3) จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ ต้นตอของปัญหาเศรษฐกิจของไทยคือ การพึ่งตนเองไม่ได้ การพึ่งตนเองไม่ได้ ไม่ได้หมายความว่าคนไทยไม่มีศักยภาพ ตรงกันข้ามคนไทยมีศักยภาพที่จะพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี เพราะมีปัจจัยสนับสนุนหลาย ๆ ด้าน เช่น การมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากอยู่ในเขตภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม มีภูมิปัญญาของชุมชนและสังคมที่สั่งสมมานาน มีประชากรที่ยั่งยืนแข็งแรง และรักสงบ แต่ในปัจจุบันที่คนไทยพึ่งตนเองไม่ได้เพราะคนไทยถูกครอบงำด้วยแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจตามทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) การจะพัฒนาให้สังคมไทยสามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ควรสร้างจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง เพื่อให้คนไทยสามารถพึ่งตนเองได้บนพื้นฐานภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตน โดยแนวทางที่เหมาะสมที่สุดคือการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่เก้า ที่มุ่งให้ทำการผลิตแบบพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของความรู้ และคุณธรรม

4) จิตสำนึกด้านการศึกษา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 ส่งเสริมให้มีการปฏิรูปการศึกษา จนได้มีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 การปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวส่งเสริมให้คนไทยมีความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึง เป็นธรรม และมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการศึกษาเพื่อชีวิตอย่าง

ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา จิตสำนึกด้านการศึกษาที่ควรพัฒนาจึงต้องสอดคล้องกับเป้าหมายของการปฏิรูป โดยจิตสำนึกที่ควรพัฒนาได้แก่ จิตสำนึกในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มองการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย การศึกษาจึงมีความเป็นองค์รวมไม่แยกส่วน เพราะวิถีชีวิตของคนเรามีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับหลาย ๆ มิติ และให้ความสำคัญกับการศึกษาทุกรูปแบบที่สนองต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน

5) จิตสำนึกด้านการเมือง ประเทศไทยมีวิวัฒนาการทางการเมืองมาอย่างยาวนานโดยมีอุดมคติที่ชัดเจนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 คือการปกครองระบบประชาธิปไตยอันพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข อุดมคติดังกล่าวจะเป็นจริงได้ต้องมีการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้กับผู้คนของประเทศ จิตสำนึกที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนบนผืนแผ่นดินไทย ไม่ใช่เรื่องของคนใด หรือกลุ่มใดเป็นการเฉพาะ ควรมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ เช่น การไปใช้สิทธิทางการเมืองในการเลือกตั้ง ในการประชามติ และในกรณีอื่น ๆ จิตสำนึกประการต่อมา คือ การยอมรับในความแตกต่างของสิทธิเสรีภาพ และความคิดทางการเมืองของคนอื่น ๆ กลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ภายใต้กรอบจารีตประเพณี วัฒนธรรม จริยธรรม และกฎหมาย แม้ระบบประชาธิปไตยจะยอมรับและให้อำนาจกับเสียงส่วนใหญ่ แต่เสียงส่วนน้อย ความคิดที่แตกต่างก็เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ การยอมรับซึ่งกัน และกัน เคารพในความแตกต่างให้โอกาสซึ่งกันและกัน จะนำมาซึ่งการเมืองที่มีคุณภาพ และนำความสงบสุขมาสู่ประเทศ จิตสำนึกที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมคนดีให้มีอำนาจเป็นตัวแทนปวงชนชาวไทย เพราะคนดีที่เป็นตัวแทนของปวงชนคือเครื่องประกันว่าสังคมไทยจะได้รับการบริหารจัดการ ให้ผู้คนทุกกลุ่มในสังคมมีสิทธิ เสรีภาพ ได้รับความยุติธรรม และได้รับการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม เท่าเทียมกัน

6) จิตสำนึกด้านจริยธรรม สังคมไทยเป็นสังคมแห่งศาสนาอย่างแท้จริง แม้ผู้คนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกับผู้คนที่นับถือศาสนาที่แตกต่างได้อย่างสมดุลไม่มีความขัดแย้งทางศาสนาที่แตกต่างในสังคม ด้วยพื้นฐานดังกล่าวจึงควรพัฒนาจิตสำนึกด้านจริยธรรมโดยใช้หลักศาสนาเป็นแนวทาง โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาที่สำคัญที่สุดของคนไทย การสร้างจิตสำนึกด้านศาสนานั้น สมพร เทพสิทธิ (2540: 65-68) สรุปไว้ว่าชาวพุทธที่ดีและชาวพุทธที่แท้จริงไม่ใช่ชาวพุทธแต่เพียงในนามหรือตามสำมะโนครัว ควรจะมีจิตสำนึกต่อพระพุทธศาสนา 3 ประการ ดังนี้

6.1) มีความสำคัญต่อคุณูปการของพระพุทธศาสนา ในด้านที่เป็นศาสนาประจำชาติไทย ช่วยสร้างเอกลักษณ์และปลูกฝังคุณธรรมอันดีงามแก่คนไทย เช่น ความเมตตา กรุณา ความกตัญญู กตเวทิตะ ความสุภาพอ่อนโยน การประนีประนอมกัน เป็นที่พึ่งและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทย ช่วยขัดเกลาให้คนไทยมีคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรม

6.2) มีความสำนึกในหน้าที่ของชาวพุทธ ในการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา รวมทั้งพิทักษ์พระพุทธศาสนาจากภัยต่าง ๆ ซึ่งพระพุทธศาสนาประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ศาสนวัตถุหรือศาสนสถาน ศาสนพิธี ศาสนบุคคล และศาสนธรรม

6.3) มีความสำนึกในหน้าที่ของชาวพุทธ ในการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรมอยู่เสมอ เพื่อให้เป็นผู้ตื่น ผู้รู้ และผู้เบิกบาน

7) จิตสำนึกด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์เกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยึดแนวทางและวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ การถนอมรักษา การฟื้นฟู การลดปริมาณของเสีย การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งาน การสงวนและนำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทน การสำรวจทรัพยากร และการประดิษฐ์ของเทียมขึ้นใช้ (ศศิณา ภารา, 2550: 284-285) จิตสำนึกอีกประการที่ควรพัฒนาคือการมองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่เท่าเทียมกับมนุษย์ มองว่าต่างอยู่อย่างพึ่งพาอาศัยกัน ไม่ควรมองแบบแนวคิดทุนนิยมที่มองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นของมีจำกัด ต้องใช้อย่างคุ้มค่าและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ด้วยเป้าหมายของทุนนิยมอยู่ที่การบริโภคอย่างอุดม และแสวงหากำไรสูงสุด ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกแย่งกันใช้ และถูกทำลายเป็นจำนวนมาก และไม่ควรมองอย่างฐานคิดวิทยาศาสตร์ที่ว่ามนุษย์สามารถควบคุมเอาชนะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ การมองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าเป็นสิ่งที่เท่าเทียมกับมนุษย์หรือเป็นสิ่งที่อยู่เหนือกว่ามนุษย์ จะทำให้เกิดความเคารพต่อธรรมชาติ รู้จักใช้ รู้จักรักษา อย่างพอดี ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของการทำลายล้างเพื่อประโยชน์ส่วนตน

2.4 การรับรู้

2.4.1 ความหมายของการรับรู้

ความหมายของการรับรู้ (Perception) ได้มีผู้ให้นิยามความหมาย ไว้ดังนี้

การรับรู้ คือ กระบวนการที่บุคคลแต่ละคนมี การเลือกการประมวลผลและการตีความเกี่ยวกับ ตวักระตุ้นออกมา ให้ความหมายและได้ภาพของโลกที่มี เนื้อหา (Schiffman and Kanuk, 2000, 146)

การรับรู้ คือ ขบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่สิ่งเร้ากระตุ้นการรู้สึกและถูกตีความเป็นสิ่งที่มีความหมายโดยใช้ความรู้ ประสบการณ์และความเข้าใจของบุคคล (Bernstein, 1999, 72) การรับรู้เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ (Perception Is Learned) ดังนั้น ถ้าขาดการเรียนรู้หรือประสบการณ์จะมีเพียงการรับสัมผัสเท่านั้น

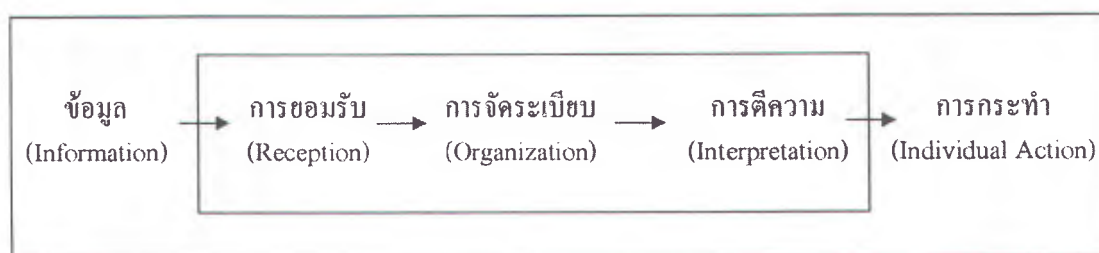
การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้รับ ความรู้สึกและแปลความหมายหรือตีความ จากสิ่งเร้าที่รับเข้ามาผ่านการวิเคราะห์โดยอาศัยความจำ ความรู้ ผสมผสานกับ ประสบการณ์เดิมที่มี อยู่ออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ (นิตยา สุภาภรณ์, 2552)

การรับรู้ หมายถึง วิธีการที่บุคคลมองโลกที่อยู่รอบ ๆ ตัวของบุคคล ฉะนั้นบุคคล 2 คน อาจมีความคิดต่อตัวกระตุ้นอย่างเดียวกันภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน แต่บุคคลทั้ง 2 อาจมีวิธีการยอมรับ ถึงตัวกระตุ้น (Recognize) การเลือกสรร (Select) การประมวล (Organize) และการตีความ (Interpret) เกี่ยวกับตัวกระตุ้นดังกล่าวไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตาม ยังขึ้นกับพื้นฐานของกระบวนการ ของบุคคลแต่ละคนเกี่ยวกับความต้องการ ค่านิยม การคาดหวัง และปัจจัยอื่น ๆ (NovaBizz, 2558)

2.4.2 กระบวนการของการรับรู้

กระบวนการของการรับรู้ (Process) เป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวกันระหว่างเรื่องความ เข้าใจ การคิด การรู้สึก (Sensing) ความจำ (Memory) การเรียนรู้ (Learning) การตัดสินใจ (Decision Making)

กระบวนการรับรู้ว่าเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาเบื้องต้นในการตีความสิ่งเร้าที่สัมผัส ต่าง ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มี ความสำคัญสำหรับผู้รู้การรับรู้เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่าง กันเมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้า ก็จะประมวลสิ่งรับรู้นั้นเป็นประสบการณ์ที่มีความหมายเฉพาะตนเอง (Schmenhorn, Hunt and Osborn, 1982, 55)

ภาพที่ 2.11 กระบวนการรับรู้ (Schmenhorn, Hunt & Osborn, 1982, p. 55)

กระบวนการของการรับรู้ เกิดขึ้นเป็นลำดับดังนี้

สิ่งเร้าไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ หรือสถานการณ์ มาเร้าอินทรีย์ ทำให้เกิดการสัมผัส (Sensation) และเมื่อเกิดการสัมผัสบุคคล จะเกิดมีอาการแปล การสัมผัสและมีเจตนา (Conation) ที่จะแปลสัมผัสนั้น การแปลสัมผัส จะเกิดขึ้นในสมอง ทำให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การที่เราได้ยิน เสียงดัง ปัง ปัง ๆ สมองจะแปลเสียงดังปัง ปัง โดยเปรียบเทียบกับเสียง ที่เคยได้ยินว่าเป็น เสียงของ อะไร เสียงปืน เสียงระเบิด เสียงพลุ เสียงประทัด เสียงของท่อไอเสียรถ เสียงเครื่องยนต์ระเบิด

หรือเสียงอะไร ในขณะที่เปรียบเทียบ จิตต้องมีเจตนา ปนอยู่ ทำให้เกิดแปลความหมาย และต่อไปก็รู้ว่าเสียงที่ได้ยินนั่นคือ เสียงอะไร อาจเป็นเสียงปิ่น เพราะบุคคลจะแปลความหมายได้ ถ้าบุคคลเคยมีประสบการณ์ในเสียงปิ่นมาก่อน และอาจแปลได้ว่า ปิ่นที่ตั้งเป็นปิ่นชนิดใด ถ้าเขาเป็นตำรวจ จากตัวอย่างข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการรับรู้ จะเกิดได้จะต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) มีสิ่งเร้า (Stimulus) ที่จะทำให้เกิด การรับรู้ เช่น สถานการณ์ เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมรอบกาย ที่เป็น คน สัตว์ และสิ่งของ

2) ประสาทสัมผัส (Sense Organs) ที่ทำให้เกิดความรู้สึกรับสัมผัส เช่น ตาหู จมูกได้กลิ่น ลิ้นรับรส และผิวหนังรับรู้ร้อนหนาว

3) ประสบการณ์ หรือความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าที่เราสัมผัส

4) การแปลความหมายของสิ่งที่เราสัมผัส สิ่งที่เคยพบเห็นมาแล้วย่อมจะอยู่ในความทรงจำของสมอง เมื่อบุคคลได้รับสิ่งเร้า สมองก็จะทำหน้าที่ทบทวนกับความรู้ที่มีอยู่เดิมว่า สิ่งเร้านั้นคืออะไร เมื่อมนุษย์เราถูกเร้าโดยสิ่งแวดล้อม ก็จะเกิดความรู้สึกรับสัมผัส (Sensation) โดยอาศัยอวัยวะสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา ทำหน้าที่ดูคือ มองเห็น หูทำหน้าที่ฟังคือ ได้ยิน ลิ้นทำหน้าที่รับรส จมูกทำหน้าที่ดมคือ ได้กลิ่น ผิวหนังทำหน้าที่สัมผัสคือ รู้สึกได้อย่างถูกต้อง กระบวนการรับรู้ ก็สมบูรณ์แต่จริง ๆ แล้วยังมีการสัมผัสภายในอีก 3 อย่างด้วยที่จะช่วยให้เรารับสัมผัสสิ่งต่าง ๆ

สำหรับกระบวนการรับรู้จะเกี่ยวข้องกับขั้นตอนสำคัญ ๆ 3 ขั้นตอน คือ (จุฑามาศ สิทธิขวา, 2542)

ขั้นตอนที่ 1 การเลือก (Selection) การเลือกจะเกี่ยวข้องทั้งการเลือกโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ กล่าวคือการตัดสินใจบางครั้งจะกระทำการเลือกกว่าเราจะรับสิ่งกระตุ้นใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ปัจจัยทางด้านกายภาพ (Characteristic) ปัจจัยทางด้านที่ตั้ง (Physical Location) ความสนใจ (Interest) ประสบการณ์ที่ผ่านมา (Past Experience)

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวม ในด้านการรับรู้สิ่งต่าง ๆ เรามักมีแนวโน้มที่จะรวบรวมตัวกระตุ้นต่าง ๆ เข้าเป็นรูปแบบต่าง ๆ หลักในการรวบรวมตัวกระตุ้นมีหลายประการ เช่น รวบรวมโดยพิจารณาจากการอยู่ใกล้เคียง (Proximity) รวบรวมโดยพิจารณาจากความคล้ายคลึงกัน (Resemblance) รวบรวมโดยพิจารณาจากการกระทำไปทางเดียวกัน (Common Fate) รวบรวมโดยพิจารณาถึงการต่อเติมส่วนที่ขาดไป

ขั้นตอนที่ 3 การตีความ (Interpretation) เป็นการแปลความหมาย ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับในการแปลความหมายนี้อาจทำได้หลายลักษณะ เช่น แปลความหมายตามสถานการณ์ (Context) แปลความหมายโดยพิจารณาถึงเจตนาของบุคคล (Intent) แปลความหมายโดยยึดเอาบุคลิกลักษณะของตนเองเป็นหลัก (Projection) ดังนั้น การรับรู้ของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกันออกไป และสิ่งนี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ของการสื่อความเข้าใจและพฤติกรรมที่แสดงออกถ้าการรับรู้

ของบุคคลสองคนต่อสิ่งเดียวกัน โกล่เคียงกันโอกาสที่จะเข้าใจกันและลงรอยกันจะเกิดได้มากในขณะเดียวกัน ถ้าการรับรู้ของบุคคล สองคนต่อสิ่งของสิ่งเดียวกันเป็นไปคนละทิศทางก็อาจก่อให้เกิดปัญหาและก่อให้เกิดผลกระทบต่อการทำงานร่วมกันได้ในที่สุด

ตัวอย่าง ขณะนอนอยู่ในห้องได้ยินเสียงร้องเรียกเหมียว ๆ ก็รู้ว่าเป็นเสียงร้องของสัตว์ และรู้ต่อไปว่าเป็นเสียงของแมว เสียงเป็นเครื่องเร้า (Stimulus) เสียงแล่นมากระทบหูในหูมีปลายประสาท (End Organ) เป็นเครื่องรับ (Receptor) เครื่องรับส่งกระแสความรู้สึก (Impulse) ไปทางประสาทสัมผัส (Sensory Nerve) เข้าไปสู่สมอง สมองเกิดความตื่นตัวขึ้น (ตอนนี้เป็นสัมผัส) ครั้นแล้วสมองทำการแยกแยะว่า เสียงนั้นเป็นเสียงคนเป็นเสียงสัตว์ เป็นเสียงของแมวสาวเป็นเสียงแมวหนุ่ม ร้องทำไมเราเกิดอาการรับรู้ ตอนหลังนี้เป็น การรับรู้ เมื่อเรารู้ว่าเป็นเสียงของแมวเรียก ทำให้เราต้องการรู้ว่าแมวเป็นอะไร ร้องเรียกทำไมเราจึงลุกขึ้นไปดูแมวตามตำแหน่งเสียงที่ได้ยินและ ขานรับ สมองก็สั่งให้กล้ามเนื้อปากทำการเปล่งเสียงขานรับ ตอนนี้อย่างจิตวิทยาเรียกว่า ปฏิกริยาหรือ การตอบสนอง (Reaction หรือ Response) เมื่อประสาทตื่นตัวโดยเครื่องเร้า จะเกิดมีปฏิกริยา คือ อาการตอบสนองต่อสิ่งเร้า

2.4.3 ความสำคัญของการรับรู้

ความสำคัญของการรับรู้ แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ (สิทธิโชค วรรณสุนติกุล, 2546)

1) การรับรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้โดยที่การรับรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ ถ้าไม่มีการรับรู้ จะเกิดการเรียนรู้ไม่ได้ ในทำนองเดียวกัน การการเรียนรู้มีผลต่อการรับรู้ครั้งใหม่ เนื่องจากความรู้ ประสบการณ์เดิม จะแปลความหมายให้ทราบว่าเป็นอะไร

2) การรับรู้มีความสำคัญต่อเจตคติอารมณ์และแนวโน้มพฤติกรรม เมื่อรับรู้แล้ว ย่อมเกิดความรู้สึกและมีอารมณ์พัฒนาเป็นเจตคติแล้วเกิดพฤติกรรมตามมาในที่สุด

2.4.4 กลไกของการรับรู้

กลไกการรับรู้เกิดขึ้นจากทั้ง สิ่งเร้าภายนอกและภายในอินทรีย์ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม อวัยวะรับสัมผัส (Sensory Organ) เป็นเครื่องรับสิ่งเร้าของมนุษย์ ส่วนที่รับความรู้สึกของอวัยวะรับสัมผัสอาจอยู่ลึกเข้าไปข้างใน มองจากภายนอกไม่เห็น อวัยวะรับสัมผัส แต่ละอย่างมีประสาทรับสัมผัส (Sensory Nerve) ช่วยเชื่อมอวัยวะรับสัมผัสกับเขตแดนการรับสัมผัสต่าง ๆ ที่สมอง และส่งผ่านประสาทมอเตอร์ (Motor Nerve) ไปสู่อวัยวะมอเตอร์ (Motor Organ) ซึ่งประกอบไปด้วย กล้ามเนื้อและต่อมต่าง ๆ ทำให้เกิดปฏิกริยาตอบสนองของอวัยวะมอเตอร์ และจะออกมาในรูปใด ขึ้นอยู่กับ การบังคับบัญชาของระบบประสาท ส่วนสาเหตุที่มนุษย์เราสามารถไวต่อความรู้สึกก็เพราะ เซลประสาทของประสาทรับสัมผัส แบ่งแยกแตกออกเป็นกิ่งก้านแผ่ไปติดต่อกับ อวัยวะรับสัมผัส และที่อวัยวะรับสัมผัสมีเซลล์รับสัมผัส ที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัวจึง สามารถทำให้มนุษย์รับสัมผัสได้ จิตใจ

ติดต่อกับโลกภายนอกได้โดยการสัมผัส คนตาบอดเมื่ออธิบายให้ฟังว่าสีแดง สีเขียวเป็นอย่างไร เขาก็จะเข้าใจให้ถูกต้องไม่ได้เลย เพราะเรื่องสีจะต้องรู้ด้วยตา เครื่องมือสัมผัสอย่างหนึ่งก็ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง คนหูหนวกย่อมไม่รู้สีถึงสีลาความไพเราะของเสียงเพลง ดังนั้นการสอนจึงเน้นว่า ให้สอนโดยทางสัมผัส การรับรู้ นับว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ การรับรู้ที่ถูกต้องจึงจะส่งผลให้ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง นักเรียนต้องได้การรับรู้ที่ถูกต้อง มิฉะนั้นความรู้ที่รับไปก็ผิดพลาด อวัยวะสัมผัสกับการรับรู้ มนุษย์ย่อมมีพฤติกรรมสนองตอบสิ่งแวดล้อมกระบวนการของการรับรู้เป็นสิ่งแรกที่มนุษย์สนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบประสาท อวัยวะสัมผัส เป็นปัจจัยสำคัญของกระบวนการรับรู้ต้องมีความสมบูรณ์จึงจะสามารถรับรู้สิ่งเร้าได้ดีเพราะอวัยวะสัมผัสรับสิ่งเร้าที่มากกระทบประสาทสัมผัสส่งกระแสประสาทไปยังสมองเพื่อให้สมองแปลความหมายออกมา เกิดเป็นการรับรู้ และอวัยวะสัมผัสของมนุษย์ มีขีดความสามารถจำกัด กลิ่นอ่อนเกินไป เสียงเบาเกินไป แสงน้อยเกินไปย่อมจะรับสัมผัสไม่ได้ ดังนั้นประเภท ขนาด คุณภาพของสิ่งเร้าจึงมีผลต่อการรับรู้และการตอบสนอง สิ่งเร้าบางประเภทไม่สามารถกระตุ้นอวัยวะสัมผัสของเราได้ เช่น คลื่นวิทยุ

2.4.5 องค์ประกอบของการรับรู้

องค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการคือ องค์ประกอบอันเนื่องมาจากสิ่งเร้าและองค์ประกอบอันเนื่องมาจากตัวบุคคล

1) องค์ประกอบอันเนื่องมาจากสิ่งเร้า เป็นลักษณะของสิ่งเร้าที่ทำให้เรารับรู้ได้ทันที หรือเป็นสิ่งเร้าที่สามารถดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี ควรมีลักษณะต่อไปนี้ (Quinn, 1985, 33 – 34)

2.1) ความเข้มและขนาด (Intensity and Size) เช่น เสียงดัง แสงสว่าง ขนาดใหญ่ ทำให้เราเลือกรับรู้ได้มากกว่าสิ่งเร้าที่มีลักษณะตรงกันข้าม

2.2) ความผิดแผกกัน (Contrast) ลองนึกถึงเวลาที่เรารับอ่านหนังสือ ตัวหนังสือที่อยู่ในเครื่องหมายคำพูด “ ” หรือเขียนตัวเอน ลักษณะที่ผิดแผกดังกล่าวจะทำให้เราเลือกรับรู้ได้มากกว่าลักษณะปกติธรรมดา

2.3) การกระทำซ้ำ (Repetition) การกระทำซ้ำ ๆ เช่น เรียกชื่อซ้ำเป็นครั้งที่ 2 หรือครั้งที่ 3 เราจะได้ยินชื่อเร้าได้ดีเมื่อถูกเรียกซ้ำ

2.4) การเคลื่อนไหว (Movement) สิ่งเร้าที่เคลื่อนไหวจะดึงดูดการรับรู้ได้ดีกว่าสิ่งเร้าที่ไม่เคลื่อนไหว เช่น ป้ายโฆษณาที่มีตัวหนังสือเป็นไฟวิ่งเคลื่อนไหวหรือไฟกะพริบจะดึงดูดการรับรู้ได้ดีกว่าป้ายโฆษณาที่ไม่มีตัวหนังสือเป็นไฟวิ่งเคลื่อนไหวหรือไฟกะพริบ หรือในกลุ่มคนที่นั่งนิ่งอยู่ถ้ามีใครสักคนหนึ่งเคลื่อนไหวหรือลุกขึ้นยืนจะดึงดูดการรับรู้ขึ้นมาได้ทันที

2.5) ความแปลกใหม่ (Novelty) ความสนใจของบุคคลสามารถเปลี่ยนได้ด้วยการเสนอสิ่งเร้าที่มีความแปลกใหม่ เช่น ถ้าท่านอ่านหนังสือ ได้ยินเสียงแตรไซเรนของรถดับเพลิงแล่นผ่าน ก็อาจทำให้ท่านหยุดอ่าน และลุกไปที่หน้าบ้านของท่านก็ได้

2.6) การใช้อิทธิพลทางสังคม (Social Insinuations) เป็นการใช้สิ่งของหรือบุคคลที่มีอิทธิพลทางสังคมกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ทั้งนี้เนื่องจากการที่คน ๆ หนึ่งหรือสิ่ง ๆ หนึ่งได้รับความสนใจจากสังคมอย่างมาก เช่น ในการโฆษณาสินค้า บ่อยครั้งที่เสนอข้อมูลว่า สินค้าชิ้นกำลังได้รับความนิยมอย่างมาก หรือได้รับรองมาตรฐานจากองค์กรต่าง ๆ หรือได้รับคำรับรองจากบุคคลที่มีชื่อเสียงบางคน เป็นต้น

2) องค์ประกอบอันเนื่องมาจากตัวบุคคลประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญคือ

2.1) องค์ประกอบทางด้านสรีระ (Physiological Factors) เนื่องจากอวัยวะรับสัมผัสของคนแต่ละคนมีความสามารถจำกัด คือไม่สามารถที่จะตอบสนองสิ่งเร้าทุกชนิดได้ นอกจากนั้นสภาพของร่างกายในแต่ละช่วงเวลา ก็ยังมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของตนเราด้วย เช่น อายุ เมื่อเราอายุมากขึ้น สมรรถภาพในการรับสัมผัสจะลดน้อยลงไปด้วย เช่น หู หลังจากอายุ 20 ปี ความสามารถในการฟังจะลดลง ความเมื่อยล้า เมื่อร่างกายเกิดความเมื่อยล้า จะทำให้การรับรู้ผิดพลาดได้ อิทธิพลของสารเคมีบางประเภท เช่น แอลกอฮอล์ สามารถทำให้สมรรถภาพในการรับรู้เปลี่ยนแปลงได้

2.2) องค์ประกอบด้านจิตวิทยา (Psychological Factors) ได้แก่

2.2.1) ความสนใจ (Interest) คนเราจะเลือกรับรู้ในสิ่งที่เราสนใจ เช่น ชายคนไปเที่ยวป่า คนหนึ่งเป็นนักธรรมชาติวิทยาก็จะสนใจประเภทของหินต่าง ๆ ในป่า ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นสมาชิกชมรมผู้เลี้ยงนกก็จะสนใจสังเกตนกชนิดต่าง ๆ ที่มีในป่า

2.2.2) ความคาดหวัง (Expectancy) ถ้าเราคาดหวังสิ่งใดไว้ การรับรู้ของเรา ก็จะเป็นไปตามที่คาดหวัง

2.2.3) ความต้องการ (Need) ความต้องการเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกรับรู้มีการทดลองให้คนที่อยู่ในภาวะหิวดูภาพกำกวมภาพหนึ่งซึ่งเห็นไม่ชัดเจนว่าเป็นรูปอะไรกันแน่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่าเห็นเป็นภาพอาหารหรือคนกำลังรับประทานอาหาร เนื่องจากความต้องการขณะนั้นคือ ความต้องการอาหารเลยทำให้รับรู้ไปตามความต้องการนั้น

2.2.4) การเห็นคุณค่า (Value) การรับรู้ขึ้นกับการเห็นคุณค่าในสิ่งนั้นจากการทดลองให้เด็กจากสถานะเศรษฐกิจต่างกันประมาณขนาดของสตางค์โดยการวาดภาพ ซึ่งพบว่าเด็กที่มีสถานะเศรษฐกิจต่ำจะประมาณขนาดของสตางค์ใหญ่กว่าเด็กที่ฐานะดี เนื่องจากเด็กยากจนให้คุณค่าของเงินหรือรับรู้คุณค่าของเงินสูงกว่าเด็กฐานะดี

2.4.6 การจัดระบบการรับรู้

มนุษย์เมื่อพบสิ่งเร้าไม่ได้รับรู้ตามที่สิ่งเร้าปรากฏแต่นำมาจัดระบบตามหลักดังนี้

- 1) หลักแห่งความคล้ายคลึง (Principle of Similarity) สิ่งเร้าใดที่มีความคล้ายกัน จะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน
- 2) หลักแห่งความใกล้ชิด (Principle of Proximity) สิ่งเร้าที่มีความใกล้กันจะรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน
- 3) หลักแห่งความสมบูรณ์ (Principle of Closure) เป็นการรับรู้สิ่งที่ไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น
- 4) ความคงที่ของการรับรู้ (Perceptual Constancy) ความคงที่ในการรับรู้มี 3 ประการ ได้แก่ การคงที่ของขนาด การคงที่ของรูปแบบ รูปทรง และ การคงที่ของสีและแสงสว่าง

2.4.7 ประโยชน์ของการรับรู้

ประโยชน์ของการรับรู้ ประกอบด้วย (จุฑามาศ สิทธิขวา, 2542)

- 1) การสร้างความประทับใจแก่ผู้อื่น (Impression) เมื่อเรารู้จักใครเป็นครั้งแรก เราควร สร้างความประทับใจให้เกิดขึ้น ความประทับใจระหว่างบุคคลเมื่อพบกันครั้งแรกจะตรึงอยู่ในความรู้สึกเป็นเวลานาน และยากที่จะลบไปง่าย ๆ เมื่อเรารู้จักใครเป็นครั้งแรกจะเกิดการรับรู้ และความประทับใจกับบุคคลนั้นไม่ว่าจะเป็นแง่บวกหรือแง่ลบ ดังนั้น การสร้างความประทับใจ ครั้งแรก จึงมีความสำคัญต่อบุคคลค่อนข้างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเราคาดหวังถึงคุณสมบัติของเขาและความสัมพันธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
- 2) การสร้างสื่อต่าง ๆ ทราบกันดีว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มี 2 ปัจจัยด้วยกัน ซึ่งก็คือคุณสมบัติของสิ่งเร้าและคุณสมบัติของผู้รับรู้ เราสามารถนำปัจจัยเหล่านี้มาช่วยให้ ผู้ใช้บริการ หรือกลุ่มเป้าหมาย ทราบถึงวิธีการ/ ขั้นตอนของบริการที่ให้รวมทั้งประโยชน์ของ บริการที่ได้รับ มีความอยากทดลองใช้และเกิดพฤติกรรมการเลือกใช้บริการในช่องทางดังกล่าว
- 3) ใช้เป็นตัวสนับสนุนในการตัดสินใจข้อมูลบางอย่างที่ได้จากการรับรู้สามารถนำมา ใช้ ประโยชน์ในการสนับสนุนการตัดสินใจได้โดยเฉพาะเมื่อมีเวลาในการตัดสินใจค่อนข้างน้อย และ ข้อมูลที่ได้รับมามีไม่มากพอ

สรุปได้ว่า การรับรู้คือกระบวนการภายในตัวบุคคลในการให้ ความหมายข้อมูลที่ได้รับจากการสัมผัสสิ่งเร้าของประสาทสัมผัสต่าง ๆ โดยใช้สมอง ประสบการณ์ และสภาพจิตใจของ บุคคลให้ความหมาย สิ่งที่ได้รับและเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมตามการรับรู้ นั้นโดยแสดงออก เป็นการกระทำ ความนึกคิด และแนวคิด เมื่อมนุษย์มีการรับรู้ต่างกัน ความล้มเหลวของการสื่อสารจึง อาจเกิดขึ้นได้เพราะการรับรู้ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ทศนคติ แนวคิด และถูกฝังจนเป็นจิตสำนึก

การรับรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวหรือตั้งใจและมักเกิดตามประสบการณ์และการสั่งสมทางสังคม เราไม่สามารถให้ความสนใจกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเราได้ทั้งหมด แต่จะเลือกรับรู้เพียงบางส่วนเท่านั้น ตามความสนใจของแต่ละบุคคล การรับรู้ที่แตกต่างกันเกิดจากอิทธิพล ได้แก่ แรงผลักดันหรือแรงจูงใจ (Motive) ประสบการณ์เดิม (Past Experience) สภาพแวดล้อม (Environment) สภาพจิตใจ และอารมณ์

2.5 ความเข้าใจ

ความหมายของความเข้าใจ (Understand) ได้มีผู้ให้นิยามความหมาย ไว้ดังนี้

ความเข้าใจ หมายถึง กระบวนการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลสามารถครุ่นคิดถึงสิ่งนั้น และสามารถใช้โน้ตทัศน์ (Concept) เพื่อจัดกับกับสิ่งนั้นได้อย่างเพียงพอ สิ่งที่ถูกกล่าวถึงนี้อาจจะมีลักษณะเป็นนามธรรม หรือเป็นสิ่งที่ทางกายภาพก็ได้ เช่น บุคคล สถานการณ์ และสาร (วิกิพีเดีย, 2556)

ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ทั้งในด้านภาษา รหัส สัญลักษณ์ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม แบ่งเป็นการแปลความ การตีความ การขยายความ (Bloom และคณะ อ้างในสุภาภรณ์ จันทร์พัฒนา, 2546)

ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องราวต่าง ๆ ได้ทั้งภาษา รหัส สัญลักษณ์ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม แบ่งเป็น การแปลความ การตีความ การขยายความ (จักรกริช ใจดี, 2542, 8-9)

จักรกริช ใจดี (2542) ได้แยกความเข้าใจออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การแปรความ คือ ความสามารถในการจับใจความให้ถูกต้องกับสิ่งที่สื่อความหมาย หรือความสามารถในการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง หรือจากการสื่อสารรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง

2) การตีความ คือ ความสามารถในการอธิบาย หรือแปลความหมายหลาย ๆ อันมาเรียบเรียง โดยทำการจัดระเบียบ สรุปลงเป็นเนื้อความใหม่ โดยยึดเป็นเนื้อความเดิมเป็นหลักไม่ต้องอาศัยหลักเกณฑ์อื่นใดมาใช้

3) การขยายความ คือ ความสามารถที่ขยายเนื้อหาข้อมูลที่รับรู้มาให้มากขึ้น หรือเป็นความสามารถในการทำนาย หรือคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างดี โดยอาศัยข้อมูลอ้างอิงหรือแนวโน้มที่เกินเลยจากข้อมูล

2.6 การเรียนรู้

ความหมายของการเรียนรู้ (Learning) ได้มีผู้ให้นิยามความหมาย ไว้ดังนี้

การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การได้รับความรู้ พฤติกรรม ทักษะ คุณค่า หรือความพึงใจ ที่เป็นสิ่งแปลกใหม่หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ และอาจเกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์สารสนเทศชนิดต่าง ๆ ผู้ประมวลทักษะของการเรียนรู้เป็นได้ทั้งมนุษย์ สัตว์ และเครื่องจักรบางชนิด ความก้าวหน้าในการเรียนรู้เมื่อเทียบกับเวลา มีแนวโน้มเป็นเส้นโค้งแห่งการเรียนรู้ (Learning Curve) (วิกิพีเดีย, 2558)

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรอันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ โดยไม่จำเป็นจะต้องเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้นโดยตรง แต่การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้จากการสังเกตการณ์ที่มีผลกระทบต่อผู้อื่นอีกด้วย และทั้งการเรียนรู้ยังอาจเกิดขึ้นได้ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ตั้งใจ หรือใช้ความพยายามใดๆเลยก็อาจเป็นไปได้ (วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล, 2558)

การเรียนรู้ คือ กระบวนการของประสบการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ไม่ได้มาจากภาวะชั่วคราว วุฒิภาวะ หรือสัญชาตญาณ (Klein, 1991, 2)

การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร โดยเป็นผลจากการฝึกฝนเมื่อได้รับการเสริมแรง มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติที่เรียกว่า ปฏิกริยา การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์ แต่มิใช่ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ การเรียนรู้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละคนได้ประสบมา การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลได้พยายามปรับพฤติกรรมของตน เพื่อเข้ากับสภาพแวดล้อมตามสถานการณ์ต่าง ๆ จนสามารถบรรลุถึงเป้าหมายตามที่แต่ละบุคคลได้ตั้งไว้ (Pressey, Robinson and Horrock, 1959)

การเรียนรู้ เป็นผลจากการฝึกฝน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่ค่อนข้างถาวรจนเป็นนิสัย มิใช่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วคราว การเรียนรู้ไม่อาจสังเกตได้โดยตรง แต่ทราบจากการกระทำที่เป็นผลจากการเรียนรู้ (Mednick, 1959)

ฉะนั้นสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรือวุฒิภาวะ หรือพิชยาต่าง ๆ หรืออุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเป็นการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการ เปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้

เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ (Bloom, 1959)

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง

2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก หักศนคติ ค่านิยม (Affective Domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ

3) ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (Psychomotor Domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจ ด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น เช่น การใช้มือ เป็นต้น

ธรรมชาติของการเรียนรู้เป็นกระบวนการชนิดหนึ่ง ประกอบด้วย (Cronbach, 1959)

1) จุดมุ่งหมายของผู้เรียน (Goal) หมายถึง สิ่งที่ผู้เรียนต้องการหรือสิ่งที่คุณผู้เรียนมุ่งหวัง การเรียนอย่างไม่มีจุดมุ่งหมาย คือไม่ทราบว่าจะเรียนไปทำไม ย่อมจะไม่บังเกิดผลดีขึ้นได้ ครูควรชี้ให้ผู้เรียนเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายในการเรียนวิชาต่าง ๆ ว่าคืออะไร เพื่ออะไร

2) ความพร้อม (Readiness) เป็นลักษณะเฉพาะตัวของนักเรียนหรือผู้เรียนแต่ละคน หมายถึง ภาวะของผู้เรียนด้วย คนที่มีความพร้อมจะเรียนได้ดีกว่าทั้ง ๆ ที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน จึงควรสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเพื่อให้เขาพร้อมที่จะเรียนได้

3) สถานการณ์ (Situation) หมายถึง สิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่มากระทำต่อผู้เรียน เช่น การเรียนการสอน สถานการณ์ต่าง ๆ ฯลฯ คนหรือสัตว์จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อได้เข้าไปมีประสบการณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างแท้จริง

4) การแปลความหมาย (Interpretation) เป็นการศึกษาหาเหตุผลในสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่เพื่อเข้าไปสู่จุดมุ่งหมาย หรือการวางแผนการกระทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย โดยพิจารณาสถานการณ์หรือสถานการณ์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ การจะบรรลุจุดมุ่งหมายนั้นอาจมีหลายวิธี และอาจจะมีวิธีหนึ่งที่ดีที่สุด การที่คนจะเลือกวิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลความหมายเป็นสำคัญ

5) ลงมือกระทำ (Action) เมื่อแปลสถานการณ์แล้ว ผู้เรียนจะลงมือตอบสนองสถานการณ์หรือสิ่งเร้าในทันที การกระทำนั้นผู้เรียนย่อมจะคาดหวังว่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้เขาบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

6) ผลที่ตามมา (Consequence) หลังจากตอบสนองสิ่งเร้าหรือสถานการณ์แล้ว ผลที่ตามมาคือ อาจประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย จะเกิดความพอใจ (Confirm) ถ้าไม่ประสบ

ผลสำเร็จย่อมไม่พอใจ ผิดหวัง (Contradict) ถ้าประสบผลสำเร็จก็จะเป็นแรงจูงใจให้ทำกิจกรรมอย่างเดิมอีก ถ้าไม่บรรลุจุดมุ่งหมายอาจหมดกำลังใจ ท้อแท้ที่จะตอบสนองหรือทำพฤติกรรมต่อไป

7) ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Contradict) ซึ่งจะกระทำใน 2 ลักษณะคือ ปรับปรุงการกระทำของตนใหม่เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย โดยย้อนไปพิจารณาหรือแปลสถานการณ์หรือสิ่งเร้าใหม่ แล้วหาวิธีการทำพฤติกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางให้ได้ อีกประการหนึ่งอาจเลิกไม่ทำกิจกรรมนั้นอีก หรืออาจจะกระทำซ้ำ ๆ อย่างเดิมโดยไม่เกิดผลอะไรเลยก็ได้

การเรียนรู้ของมนุษย์อาจเกิดขึ้นจากส่วนหนึ่งของการศึกษา การพัฒนาส่วนบุคคล การเรียนการสอน หรือการฝึกฝน การเรียนรู้อาจมีการยึดเป้าหมายและอาจมีความตั้งใจเป็นตัวช่วยการศึกษาว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไรเป็นส่วนหนึ่งของสาขาวิชาประสาทจิตวิทยา (Neuropsychology) จิตวิทยาการศึกษา (Educational Psychology) ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) และศึกษาศาสตร์ (Pedagogy) การเรียนรู้อาจทำให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ (Habituation) หรือการวางเงื่อนไขแบบดั้งเดิม (Classical Conditioning) ซึ่งพบในสัตว์หลายชนิด หรือทำให้เกิดกิจกรรมที่ซับซ้อนมากขึ้นอย่างเช่นการเล่น ซึ่งพบได้เฉพาะในสัตว์ที่มีเขาวนปัญญา การเรียนรู้อาจก่อให้เกิดความตระหนกอย่างมีสำนึกหรือไม่มีสำนึกก็ได้

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชน ในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร กรณีศึกษา: เทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช” มีดังต่อไปนี้

อรพินทร์ ชูชม, อัจฉรา สุขารมณ และ อุษา ศรีจินดารัตน์ (2549) ได้พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาได้รับการสนับสนุนในกลุ่มรวมและเมื่อจำแนกตามเพศ โดยที่ปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญา สังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69 การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าทั้งปัจจัยทางจิตสังคมและจิตสำนึกทางปัญญา สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 60 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 32 และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่นได้ร้อยละ 69 ข้อค้นพบจากการวิจัยเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็น ว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย แต่งานวิจัยเรื่องนี้ไม่ได้แสดงหลักฐานให้เห็นว่าการปลูกฝัง ปัญญาสังคม-อารมณ์ จากทาง

โรงเรียน ส่งผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนต่าง ๆ ได้มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีงาม ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทำให้เยาวชนรับรู้วิธีการปลูกฝังปัญญาสังคม-อารมณฺ์จากทางโรงเรียนแบบเดียวกัน จึงไม่ส่งผลโดยตรงต่อจิตสำนึกทางปัญญาเท่าที่ควร

สุรางคณา ณ นคร (2555) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่สนับสนุนและอุปสรรคของการสื่อสารเพื่อการเชื่อมร้อยจิตสำนึกสาธารณะขององค์กรธุรกิจกับภาคประชาชน พบว่า การสื่อสารทุกรูปแบบ จะมีบทบาทในการเชื่อมร้อยจิตสำนึกสาธารณะของสมาชิกในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ การใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ แผ่นพับ วิซีดี วารสาร วิทยู ทำให้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติ และการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ รวมถึงความตระหนัก ความสนใจ ความปรารถนา และการกระทำ นอกจากนี้ยังพบปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง เช่น ลักษณะของเนื้อหา (Messages) ช่องทางการสื่อสาร หรือตัวบุคคลนั้น

พัชรา ปัทมสิงห์ (2550) ได้ทำการศึกษาถึงจิตสำนึกของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่มีต่อการชำระคืนเงิน กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา พบว่าเพศหญิงและเพศชายมีผลต่อจิตสำนึกในระดับที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากเพศหญิงมีจิตสำนึกในด้านความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง และความซื่อสัตย์มากกว่า ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วเพศหญิงมีลักษณะที่แตกต่างกับเพศชายทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณฺ์ สติปัญญา และการรับรู้ความสนใจส่งผลต่อการติดตามความเคลื่อนไหวถึงข่าวสารต่าง ๆ ผู้หญิงมักยึดถือประเพณี เครื่องครัดศาสนา มีระเบียบวินัยในขณะที่ผู้ชายมักสนใจในเรื่องอำนาจวาสนา การทำงานให้สำเร็จ

โยธิน มานะบุญ (2554) ได้ทำการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้ประกอบการ ซึ่งพบว่า ปัจจัยนำที่เป็นสาระสำคัญได้แก่ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความอยู่รอดขององค์กร คำสอนทางพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรม และความเชื่อ โดยปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อพฤติกรรมซึ่งแสดงออกถึงความมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ผลผลิตที่ดี พนักงานเป็นคนดี และสังคมที่ดี

สาโรจน์ พานิชชานนท์ และคณะ (2554) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกและพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงอันเกิดจากการมีส่วนร่วมในโครงการตามกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณด้วยวิธีการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ในงานวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลบางประการ ได้แก่ รายได้ ขนาดที่ดินทำกิน และสิทธิถือครองที่ดิน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม จิตสำนึกและพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่า

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร กรณีศึกษา: เทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึก และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกและหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ซึ่งขั้นตอนในการวิจัยมีดังนี้

- 3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.1.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 107,581 คน

3.1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยใช้สูตรของยามานะ (Yamane) ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 402 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามดังนี้

3.1.2.1 ศึกษาค้นคว้าจากบทความ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.1.2.2 ศึกษาวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.1.2.3 นิยามตัวแปรเพื่อสร้างแบบสอบถาม

3.1.2.4 สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่ได้กำหนดไว้ในการวิจัย จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง ทั้งด้านโครงสร้าง เนื้อหาและภาษาที่ใช้

3.1.2.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity)

3.1.2.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ความเห็นชอบ แล้วนำไปทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ จำนวน 30 คน นำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยมีค่าสัมพันธประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha-Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.968

3.1.2.7 ได้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเชื่อมั่นไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ปัจจัย และแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร

3.1.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1.3.1 นำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 402 คน

3.1.3.2 นำแบบสอบถามที่ได้กลับคืน มาตรวจสอบหาความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ และดำเนินการจัดทำตามขั้นตอน

3.1.3.3 ทำการบันทึกรหัสคำตอบในแบบสอบถาม เพื่อประเมินผลข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การแปลความหมายของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) พิจารณาจากระดับคะแนนเฉลี่ยตามเกณฑ์ที่จัดชั้นเท่านั้น (Class Interval) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ให้คะแนนตามกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

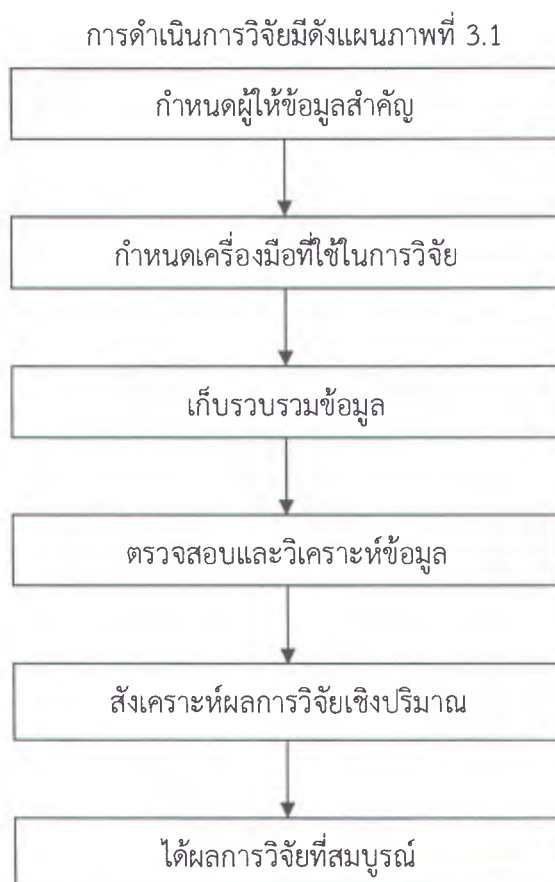
มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มาก	ให้	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
น้อย	ให้	2	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

สำหรับเกณฑ์การแปลค่าเฉลี่ย ได้กำหนดน้ำหนักคะแนนในการแบ่งชั้น (Class Interval) 5 ระดับเท่า ๆ กันดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21-5.00	มีความสำคัญมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41-4.20	มีความสำคัญมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61-3.40	มีความสำคัญปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81-2.60	มีความสำคัญน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00-1.80	มีความสำคัญน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ด้วยโปรแกรม SPSS และ Mplus

3.2 แผนภาพขั้นตอนการวิจัย

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร กรณีศึกษา: เทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช” เป็นผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือในกระบวนการที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยรายละเอียดของข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำเสนอได้ดังนี้

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ตามที่คุณวิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จำนวน 402 คน เมื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของแบบสอบถามพบว่า มีแบบสอบถามที่สามารถนำมาใช้ในการหาข้อสรุป ได้จำนวน 400 ชุด โดยมีข้อมูลปรากฏดังนี้

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

4.1.1.1 เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน เป็นเพศชาย จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.0 และเพศหญิงจำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามด้านเพศ

ข้อมูลด้านเพศ	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
ชาย	168	42.0
หญิง	232	58.0
รวม	400	100

4.1.1.2 อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25-34 ปี จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมา มีอายุระหว่าง 35-49 ปี จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.5 ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลเบื้องต้นด้านอายุ

ข้อมูลด้านอายุ	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
15 -24 ปี	42	10.5
25 - 34 ปี	174	43.5
35 - 49 ปี	122	30.5
50 ปีขึ้นไป	62	15.5
รวม	400	100

4.1.1.3 ศาสนา ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 70.8 รองลงมาเป็นศาสนาอิสลาม จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0 ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลด้านศาสนา

ข้อมูลด้านศาสนา	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
พุทธ	283	70.8
คริสต์	8	2.0
อิสลาม	108	27.0
อื่นๆ	1	0.3
รวม	400	100

4.1.1.4 เชื้อชาติ เชื้อสาย ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะมีเชื้อสายอื่นๆ จำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 69 จะมีเชื้อสายไทยแท้ จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31 ดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลด้านเชื้อชาติ เชื้อสาย

ข้อมูลด้านเชื้อชาติ เชื้อสาย	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
เชื้อสายไทยแท้	124	31
ไทยเชื้อสายจีน/แขก/ฮินดู...อื่นๆ	276	69
รวม	400	100

4.1.1.5 โครงสร้างครอบครัว ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะอยู่กันเป็นครอบครัวเล็กอยู่กับเฉพาะพ่อแม่ ลูก จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 70.75 และจะอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.25 ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลด้านโครงสร้างครอบครัว

ข้อมูลด้านโครงสร้างครอบครัว	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
ครอบครัวเล็ก (พ่อแม่ ลูก)	283	70.75
ครอบครัวใหญ่ (ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ลูก...)	117	29.25
รวม	400	100

4.1.1.6 ด้านถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะเป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยกำเนิด จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 66.75 และ จะคนปักซีใต้ ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดอื่น จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลด้านถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว

ข้อมูลด้านถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช	267	66.75
คนปักซีใต้ ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดอื่น	127	31.75
คนภาคอื่น ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคอื่น	6	1.50
รวม	400	100

4.1.1.7 การศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 78.75 รองลงมาการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13 ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 จำนวนค่าร้อยละของข้อมูลด้านการศึกษา

ข้อมูลด้านการศึกษา	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	52	13.00
ปริญญาตรี	315	78.75
ปริญญาโท	33	8.25
ปริญญาเอก	0	0.00
รวม	400	100

4.1.1.8 อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอิสระ จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมามีอาชีพพนักงานราชการ เอกชน จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28.25 ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 จำนวนร้อยละค่าร้อยละของข้อมูลด้านอาชีพ

ข้อมูลด้านอาชีพ	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
นักเรียน นักศึกษา	39	9.75
ประกอบอาชีพอิสระ	152	38
พนักงานราชการ เอกชน	113	28.25
ครู อาจารย์ นักวิชาการ	62	15.5
อื่น ๆ	34	8.5
รวม	400	100

4.1.1.9 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าและถ่ายทอดได้จำนวน 376 คน คิดเป็นร้อยละ 94 ดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 จำนวนร้อยละการรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัด

ข้อมูลด้านการรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัด	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	3	0.75
เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้	376	94
เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	21	5.25
รวม	400	100

เมื่อทดสอบการรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารโดยแยกเป็นประเด็นด้าน เพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ โครงสร้างครอบครัว ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว การศึกษา และอาชีพ พบว่าข้อมูลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.10 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามเพศ

การรับรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	0	3	3
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้	158	218	376
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	10	11	21
รวม	168	232	400

จากตารางที่ 4.10 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดีนั้นเพศชายและหญิงจะความเท่าเทียมกัน แต่กลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในเพศหญิงมากกว่า

ตารางที่ 4.11 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามอายุ

การรับรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมา ของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	อายุ				รวม
	15-24 ปี	25-34 ปี	35-49 ปี	50 ปีขึ้นไป	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	0	1	2	0	3
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้	42	171	113	50	376
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	0	2	7	12	21
รวม	42	174	122	62	400

จากตารางที่ 4.11 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดีนั้นจะพบในกลุ่มคนที่มีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป แต่กลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีอายุ 25-34 ปี

ตารางที่ 4.12 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามศาสนา

การรับรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมา ของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	ศาสนา				รวม
	พุทธ	คริสต์	อิสลาม	อื่นๆ	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	2	0	1	0	3
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้	266	8	102	0	376
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	15	0	5	1	21
รวม	283	8	108	1	400

จากตารางที่ 4.12 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีนับถือศาสนาพุทธ

ตารางที่ 4.13 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามเชื้อชาติ เชื้อสาย

การรับรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมา ของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	เชื้อชาติ เชื้อสาย		รวม
	ไทยแท้	ไทยเชื้อสายจีน/ แขก/ฮินดู...อื่นๆ	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	0	3	3
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้	120	256	376
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	4	17	21
รวม	124	276	400

จากตารางที่ 4.13 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีเชื้อสายอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริงที่ประชากรในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราชมักจะมีเชื้อสายจีนอาศัยอยู่จำนวนมาก

ตารางที่ 4.14 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามโครงสร้างครอบครัว

การรับรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมา ของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	โครงสร้างครอบครัว		รวม
	ครอบครัวเล็ก	ครอบครัวใหญ่	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	3	0	3
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้	272	104	376
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	8	13	21
รวม	283	117	400

จากตารางที่ 4.14 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี จะพบในกลุ่มคนที่มีโครงสร้างครอบครัวใหญ่ แต่กลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีโครงสร้างครอบครัวเล็ก

ตารางที่ 4.15 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตาม
ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว

การรับรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว			รวม
	ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช	คนปักข์ได้ ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดอื่น	คนภาคอื่น ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคอื่น	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	0	0	3	3
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้	252	121	3	376
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	15	6	0	21
รวม	267	127	6	400

จากตารางที่ 4.15 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีถิ่นกำเนิด หรือพื้นเพของครอบครัวเป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 4.16 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตาม
การศึกษา

การรับรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	การศึกษา				รวม
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	0	3	0	0	3
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้	52	296	28	0	376
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	0	16	5	0	21
รวม	52	315	33	0	400

จากตารางที่ 4.16 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 4.17 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเมื่อแยกตามอาชีพ

การรับรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	อาชีพ					รวม
	นักเรียนนักศึกษา	ประกอบอาชีพอิสระ	พนักงานราชการเอกชน	ครูอาจารย์ นักวิชาการ	อื่นๆ	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	0	1	2	0	0	3
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้	39	151	111	41	34	376
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	0	0	0	21	0	21
รวม	39	152	113	62	34	400

จากตารางที่ 4.17 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี จะเป็นกลุ่มคนที่มีอาชีพ ครู อาจารย์ นักวิชาการ แต่กลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพอิสระ

4.1.1.10 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมาจำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าและถ่ายทอดได้จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43 ดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 จำนวนร้อยละของการรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ข้อมูลด้านการรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	214	53.5
เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้	172	43
เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	14	3.5
รวม	400	100

เมื่อทดสอบการรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุโดยแยกเป็นประเด็นด้าน เพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ โครงสร้างครอบครัว ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว การศึกษา และอาชีพ พบว่าข้อมูลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.19 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามเพศ

การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	98	116	214
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้	64	108	172
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	6	8	14
รวม	168	232	400

จากตารางที่ 4.19 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดีนั้นเพศชายและหญิงจะความเท่าเทียมกัน แต่กลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในเพศหญิงมากกว่า

ตารางที่ 4.20 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามอายุ

การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ	อายุ				รวม
	15-24 ปี	25-34 ปี	35-49 ปี	50 ปีขึ้นไป	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	26	120	49	19	214
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้	16	54	73	29	172
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	0	0	0	14	14
รวม	42	174	122	62	400

จากตารางที่ 4.20 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดีนั้นจะพบในกลุ่มคนที่มีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป แต่กลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีอายุ 35-49 ปี

ตารางที่ 4.21 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามศาสนา

การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ	ศาสนา				รวม
	พุทธ	คริสต์	อิสลาม	อื่นๆ	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	158	6	50	0	214
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้	117	2	53	0	172
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	8	0	5	1	14
รวม	283	8	108	1	400

จากตารางที่ 4.21 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีนับถือศาสนาพุทธ

ตารางที่ 4.22 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามเชื้อชาติ เชื้อสาย

การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ	เชื้อชาติ เชื้อสาย		รวม
	ไทยแท้	ไทยเชื้อสายจีน/แขก/ฮินดู...อื่นๆ	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	6	208	214
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้	111	61	172
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	7	7	14
รวม	124	276	400

จากตารางที่ 4.22 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีเชื้อสายไทยแท้

ตารางที่ 4.23 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตาม
โครงสร้างครอบครัว

การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของ ประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ	โครงสร้างครอบครัว		รวม
	ครอบครัวเล็ก	ครอบครัวใหญ่	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	151	63	214
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้	121	51	172
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	11	3	14
รวม	283	117	400

จากตารางที่ 4.23 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี และกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีโครงสร้างครอบครัวเล็ก

ตารางที่ 4.24 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตาม
ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว

การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมา ของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ	ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว			รวม
	ชาวจังหวัด นครศรีธรรมราช	คนปักซีใต้ ย้ายถิ่นฐานมา จากจังหวัดอื่น	คนภาคอื่น ย้าย ถิ่นฐานมาจาก ภาคอื่น	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	126	85	3	214
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้	127	42	3	172
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	14	0	0	14
รวม	267	127	6	400

จากตารางที่ 4.24 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีถิ่นกำเนิด หรือพื้นเพของครอบครัวเป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 4.25 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามการศึกษา

การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ	การศึกษา				รวม
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	36	169	9	0	214
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้	16	136	20	0	172
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	0	10	4	0	14
รวม	52	315	33	0	400

จากตารางที่ 4.25 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี

ตารางที่ 4.26 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามอาชีพ

การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ	อาชีพ					รวม
	นักเรียนนักศึกษา	ประกอบอาชีพอิสระ	พนักงานราชการเอกชน	ครูอาจารย์นักวิชาการ	อื่นๆ	
1. ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา	24	109	54	0	27	214
2. เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้	15	43	59	49	6	172
3. เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี	0	0	0	13	1	14
รวม	39	152	113	62	34	400

จากตารางที่ 4.26 ในกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุ และสามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี และกลุ่มคนที่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าถ่ายทอดได้ จะพบในกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพอิสระ

4.1.1.11 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะไม่เคยเข้าร่วม 237 คน คิดเป็นร้อยละ 59.3 และที่เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27 เคยเข้าร่วมเป็นประจำทุกปี 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8 ดังตารางที่ 4.27

ตารางที่ 4.27 จำนวนร้อยละการมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	จำนวน (N=400)	ร้อยละ
ไม่เคยเข้าร่วม	237	59.3
เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง	108	27.0
เคยเข้าร่วมเป็นประจำมากกว่า 10 ครั้ง	44	11.0
เข้าเป็นประจำทุกปี	11	2.8
รวม	400	100.0

เมื่อทดสอบการมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุโดยแยกเป็นประเด็นด้าน เพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ โครงสร้างครอบครัว ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว การศึกษา และอาชีพ พบว่าข้อมูลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.28 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามเพศ

การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง	
1. ไม่เคยเข้าร่วม	80	157	237
2. เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง	61	47	108
3. เคยเข้าร่วมเป็นประจำมากกว่า 10 ครั้ง	21	23	44
4. เข้าเป็นประจำทุกปี	6	5	11
รวม	168	232	400

จากตารางที่ 4.28 ในกลุ่มคนที่เคยมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุประจำทุกปีเมื่อแยกตามเพศนั้นเพศชายและหญิงจะความเท่าเทียมกัน

ตารางที่ 4.29 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามอายุ

การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ	อายุ				รวม
	15-24 ปี	25-34 ปี	35-49 ปี	50 ปีขึ้นไป	
1. ไม่เคยเข้าร่วม	5	168	44	20	237
2. เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง	33	6	57	12	108
3. เคยเข้าร่วมเป็นประจำมากกว่า 10 ครั้ง	4	0	21	19	44
4. เข้าเป็นประจำทุกปี	0	0	0	11	11
รวม	42	174	122	62	400

จากตารางที่ 4.29 ในกลุ่มคนที่เคยมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามอายุนั้นจะพบในกลุ่มคนที่มีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป จะมีการเข้าร่วมสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุทุกปี

ตารางที่ 4.30 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามศาสนา

การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ	ศาสนา				รวม
	พุทธ	คริสต์	อิสลาม	อื่นๆ	
1. ไม่เคยเข้าร่วม	120	8	108	1	237
2. เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง	108	0	0	0	108
3. เคยเข้าร่วมเป็นประจำมากกว่า 10 ครั้ง	44	0	0	0	44
4. เข้าเป็นประจำทุกปี	11	0	0	0	11
รวม	283	8	108	1	400

จากตารางที่ 4.30 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามศาสนา จะพบว่ากลุ่มคนที่นับถือศาสนาพุทธมีการเข้าและไม่เคยเข้าร่วมสืบสานประเพณีในสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน

ตารางที่ 4.31 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามเชื้อชาติ เชื้อสาย

การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ	เชื้อชาติ เชื้อสาย		รวม
	ไทยแท้	ไทยเชื้อสายจีน/ แขก/ฮินดู...อื่นๆ	
1. ไม่เคยเข้าร่วม	76	161	237
2. เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง	33	75	108
3. เคยเข้าร่วมเป็นประจำมากกว่า 10 ครั้ง	12	32	44
4. เข้าเป็นประจำทุกปี	3	8	11
รวม	124	276	400

จากตารางที่ 4.31 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามเชื้อชาติ เชื้อสาย จะพบว่ากลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน/แขก/ฮินดู...อื่นๆ จะมีการร่วมสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุในสัดส่วนที่มากกว่า

ตารางที่ 4.32 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามโครงสร้างครอบครัว

การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	โครงสร้างครอบครัว		รวม
	ครอบครัวเล็ก	ครอบครัวใหญ่	
1. ไม่เคยเข้าร่วม	176	61	237
2. เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง	65	43	108
3. เคยเข้าร่วมเป็นประจำมากกว่า 10 ครั้ง	34	10	44
4. เข้าเป็นประจำทุกปี	8	3	11
รวม	283	117	400

จากตารางที่ 4.32 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามโครงสร้างครอบครัว จะพบในกลุ่มคนที่มีโครงสร้างครอบครัวเล็กมากกว่า

ตารางที่ 4.33 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว

การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ	ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว			รวม
	ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช	คนปักชใต้ ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดอื่น	คนภาคอื่น ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคอื่น	
1. ไม่เคยเข้าร่วม	148	86	3	237
2. เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง	73	32	3	108
3. เคยเข้าร่วมเป็นประจำมากกว่า 10 ครั้ง	37	7	0	44
4. เข้าเป็นประจำทุกปี	9	2	0	11
รวม	267	127	6	400

จากตารางที่ 4.33 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามถิ่นกำเนิดหรือพื้นเพของครอบครัวจะพบในกลุ่มคนที่เป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชมากกว่ากลุ่มคนที่มีถิ่นกำเนิดหรือพื้นเพจากที่อื่น

ตารางที่ 4.34 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการสืบสาน ประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ	การศึกษา				รวม
	ต่ำกว่า ปริญญาตรี	ปริญญา ตรี	ปริญญา โท	ปริญญา เอก	
1. ไม่เคยเข้าร่วม	26	185	26	0	237
2. เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง	22	83	3	0	108
3. เคยเข้าร่วมเป็นประจำมากกว่า 10 ครั้ง	4	38	2	0	44
4. เข้าเป็นประจำทุกปี	0	9	2	0	11
รวม	52	315	33	0	400

จากตารางที่ 4.34 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามการศึกษาจะพบว่ากลุ่มเป้าหมายจะมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีและส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ

ตารางที่ 4.35 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามอาชีพ

การมีส่วนร่วมในการสืบสาน ประเพณี แห่ผ้าขึ้นธาตุ	อาชีพ					รวม
	นักเรียน นักศึกษา	ประกอบ อาชีพ อิสระ	พนักงาน ราชการ เอกชน	ครู อาจารย์ นักวิชาการ	อื่นๆ	
1. ไม่เคยเข้าร่วม	18	116	52	18	33	237
2. เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง	19	32	30	26	1	108
3. เคยเข้าร่วมเป็นประจำ มากกว่า 10 ครั้ง	2	4	27	11	0	44
4. เข้าเป็นประจำทุกปี	0	0	4	7	0	11
รวม	39	152	113	62	34	400

จากตารางที่ 4.35 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเมื่อแยกตามอาชีพจะพบว่ากลุ่มคนที่เข้าร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุเป็นประจำทุกปีจะเป็นกลุ่มครู อาจารย์ นักวิชาการ และกลุ่มพนักงานในหน่วยงานราชการและเอกชน

4.1.2 ปัจจัย และแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตามที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จำนวน 400 คน เพื่อหาปัจจัยและแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร พบข้อมูลดังต่อไปนี้

4.1.2.1 การรับรู้เรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและ ประเพณีที่เกี่ยวข้องจากแหล่งที่มาต่างๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังตารางที่ 4.36

ตารางที่ 4.36 ค่าเฉลี่ยของการรับรู้เรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและ ประเพณีที่เกี่ยวข้อง

แหล่งที่มา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย
- การบอกเล่าจากครอบครัว	3.19	0.69	ปานกลาง
- หนังสือ ตำรา บทเรียนจากโรงเรียน	4.85	0.36	มากที่สุด
- การฟังเทศน์ หนังสือ คัมภีร์ มุมประวัติศาสตร์ภายในวัด	2.14	0.35	น้อย
- ศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือประวัติศาสตร์ ห้องสมุด	3.83	0.38	มาก
- รับรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ที่เล่าขานต่อๆ กันมา	2.24	0.43	น้อย
- รับรู้จากเพื่อนที่รู้จัก	2.36	0.59	น้อย
- รับรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ ทีวี วิทยู	3.30	1.12	ปานกลาง
- รับรู้จากสื่ออินเทอร์เน็ต	3.52	1.23	มาก

จากตารางที่ 4.37 แหล่งที่มาในการรับเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องมากที่สุดมาจากหนังสือ ตำรา และบทเรียนจากโรงเรียน และ ศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือประวัติศาสตร์ ห้องสมุด และสื่ออินเทอร์เน็ต

4.1.2.2 รูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องที่ความเหมาะสมกับยุคปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังตารางที่ 4.38

ตารางที่ 4.38 ค่าเฉลี่ยของรูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบการถ่ายทอดที่ความเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย
- การบอกเล่าจากครอบครัว	3.84	0.80	มาก
- หนังสือ ตำรา หรือบทเรียนในห้องเรียน	4.16	0.72	มาก
- การฟังเทศน์ หนังสือ คัมภีร์ มุมประวัติศาสตร์ภายในวัด	3.47	1.05	มาก
- ศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือประวัติศาสตร์ ห้องสมุด	3.54	1.03	มาก
- อาศัยปราชญ์ชาวบ้าน ผ่านกิจกรรมในชุมชน	3.58	0.97	มาก
- สื่อสิ่งพิมพ์ ทีวี วิทยู	3.54	0.97	มาก
- สื่ออินเทอร์เน็ต ผ่านหน้าเว็บของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.89	0.68	มาก
- สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line จากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง	3.70	1.10	มาก

จากตารางที่ 4.38 รูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องที่ความเหมาะสมกับยุคปัจจุบันคือจากหนังสือ ตำรา และบทเรียนจากโรงเรียน จากสื่ออินเทอร์เน็ตและการบอกเล่าจากครอบครัว

4.1.2.3 รูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่ความเหมาะสมต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ดังตารางที่ 4.39

ตารางที่ 4.39 ค่าเฉลี่ยของรูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่ความเหมาะสมต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

รูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่ความเหมาะสม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
- การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดจากครอบครัว	4.02	0.65	มาก
- การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดจากโรงเรียน	3.76	0.94	มาก
- การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดผ่านสื่อต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.80	0.80	มาก
- วัดสร้างป้ายเพื่อเตือนสติ และแสดงให้เห็นถึงคุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัด	3.70	0.93	มาก
- การให้สังคมร่วมกันชื่นชมด้วยรอยยิ้ม หรือคำพูดกับผู้กระทำความดีที่ช่วยกันดูแลวัด	3.88	0.76	มาก
- การให้สังคมร่วมกัน แนะนำ หรือว่ากล่าวตักเตือนกับผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบของวัด หรือผู้ที่ไม่ช่วยดูแลวัด	3.87	0.71	มาก
- การใช้กฎหมายควบคุม ลงโทษกับผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบของวัด	3.86	0.75	มาก
- การให้เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล เพื่อยกย่องเกียรติคุณกับผู้กระทำความดี ช่วยดูแลวัด จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.91	0.75	มาก
- การให้เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล เพื่อยกย่องเกียรติคุณกับผู้กระทำความดี ช่วยดูแลวัด จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.90	0.73	มาก

จากตารางที่ 4.37 รูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่ความเหมาะสมต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารคือ การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดจากครอบครัว

4.1.2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
ดังตารางที่ 4.40

ตารางที่ 4.40 ค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่มีผลต่อการมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีจิตสำนึก	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
- เพศ	3.74	1.11	มาก
- อายุ	3.15	0.90	ปานกลาง
- ศาสนา	3.66	1.12	มาก
- เชื้อชาติ (ไทย, ไทยเชื้อสายจีน, ไทยเชื้อสายแขก, อื่นๆ)	3.60	1.13	มาก
- โครงสร้างครอบครัว (ครอบครัวเล็ก หรือ ครอบครัวใหญ่)	3.54	1.17	มาก
- ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว	3.69	1.09	มาก
- การศึกษา	3.67	1.05	มาก
- อาชีพ	3.64	1.10	มาก
- วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ	3.71	1.11	มาก
- กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย	3.63	1.14	มาก
- สื่อต่างๆ (สื่อกระดาษ ทีวี วิทยู อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ)	3.75	1.09	มาก
- เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล	3.43	1.11	มาก

จากตารางที่ 4.40 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารพบว่าทุกปัจจัยมีผลต่อการมีจิตสำนึกในระดับมาก และที่มีความสำคัญในระดับมากที่สุดคือ สื่อต่างๆ (สื่อกระดาษ ทีวี วิทยู อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ)

4.1.2.5 การมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของกลุ่มเป้าหมาย ดังตารางที่ 4.41

ตารางที่ 4.41 ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของกลุ่มเป้าหมาย

ประเด็นการมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
- ทิ้งขยะในถังขยะที่จัดเตรียมไว้เท่านั้น	3.74	1.13	มาก
- เมื่อพบเห็นขยะ จะเก็บขยะไปทิ้งในถังขยะเสมอ	3.69	1.01	มาก
- ไม่ทิ้งขยะในวัด แต่จะนำขยะกลับบ้านทุกครั้ง	3.73	1.05	มาก
- ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ และของมีเมาในวัด	3.58	1.14	มาก
- ไม่เล่นการพนัน หรือนำสิ่งที่เป็นอบายมุขเข้าภายในวัด	3.64	1.13	มาก
- ไม่ขีดเขียน หรือทำลายศาสนสถาน สถานวัตถุภายในวัด	3.56	1.12	มาก
- ไม่นำทรัพย์สินของวัดไปเป็นของส่วนตัว	3.53	1.12	มาก
- แจ้งเจ้าหน้าที่ของวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อพบเห็นบุคคลอื่นนำทรัพย์สินของวัดไปเป็นของส่วนตัว	3.56	1.12	มาก
- มีส่วนรวมในการบูรณวัดเมื่อมีโอกาส	3.54	1.11	มาก
- แจ้งเจ้าหน้าที่ของวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อพบเห็นทรัพย์สินของวัดเสียหาย	3.51	1.14	มาก
- สำรวมกาย วาจา ไม่ส่งเสียงดัง เอะอะ โวยวาย	3.60	1.17	มาก
- ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดอย่างเคร่งครัด	3.66	1.12	มาก
- แนะนำหรือตักเตือน หากพบว่าผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบของวัด	3.60	1.13	มาก
- ให้ความชื่นชมด้วยรอยยิ้มหรือคำพูด เมื่อเห็นผู้ที่ช่วยดูแล รักษาวัด	3.54	1.17	มาก
- ให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวตามความสามารถของตน	3.69	1.09	มาก

จากตารางที่ 4.41 พบว่ากลุ่มเป้าหมายการมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในทุกประเด็นอยู่ในระดับมากใกล้เคียงกัน

4.1.3 การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยฯ กับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

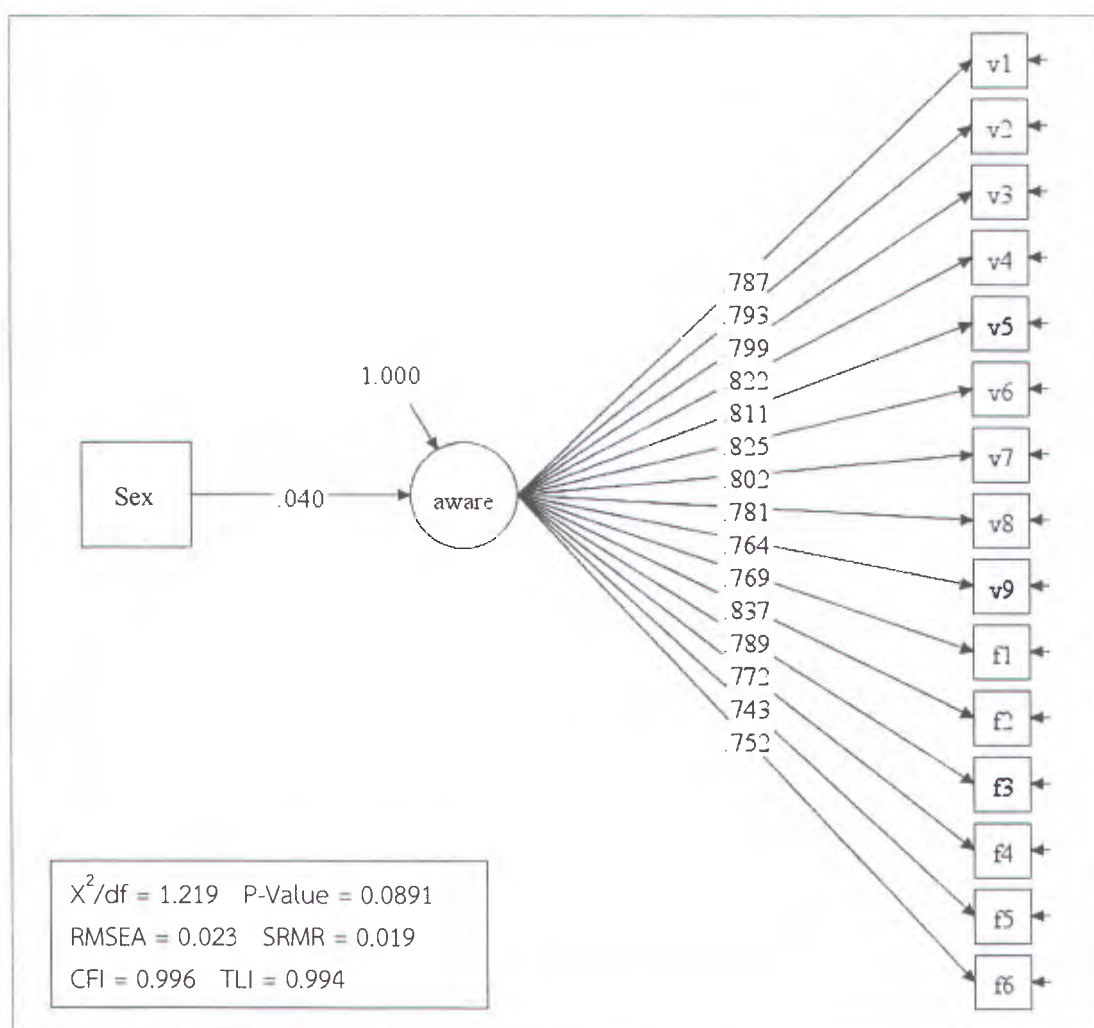
4.1.3.1 การสร้างจิตสำนึกจากตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัวประกอบด้วยข้อมูลดังตารางที่ 4.42

ตารางที่ 4.42 ความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างจิตสำนึกจากตัวแปรสังเกตได้

การสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	b	S.E.	P-Value
V1: ทิ้งขยะในถังขยะที่จัดเตรียมไว้เท่านั้น	0.787	0.026	0.000
V2: เมื่อพบเห็นขยะ จะเก็บขยะไปทิ้งในถังขยะเสมอ	0.793	0.023	0.000
V3: ไม่ทิ้งขยะในวัด แต่จะนำขยะกลับบ้านทุกครั้ง	0.799	0.022	0.000
V4: ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ และของมีเมาในวัด	0.822	0.018	0.000
V5: ไม่เล่นการพนัน หรือนำสิ่งที่เป็นอบายมุขเข้าภายในวัด	0.811	0.022	0.000
V6: ไม่ขีดเขียน หรือทำลายศาสนสถาน สถานวัตถุภายในวัด	0.825	0.021	0.000
V7: ไม่นำทรัพย์สินของวัดไปเป็นของส่วนตัว	0.802	0.020	0.000
V8: แจ้งเจ้าหน้าที่ของวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อพบเห็นบุคคลอื่นนำทรัพย์สินของวัดไปเป็นของส่วนตัว	0.781	0.023	0.000
V9: มีส่วนรวมในการบูรณวัดเมื่อมีโอกาส	0.764	0.024	0.000
F1: แจ้งเจ้าหน้าที่ของวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อพบเห็นทรัพย์สินของวัดเสียหาย	0.769	0.024	0.000
F2: สำรวมกาย วาจา ไม่ส่งเสียงดัง เอะอะ โวยวาย	0.837	0.019	0.000
F3: ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดอย่างเคร่งครัด	0.789	0.026	0.000
F4: แนะนำหรือตักเตือน หากพบว่าผู้ทำผิดกฎระเบียบของวัด	0.772	0.028	0.000
F5: ให้ความชื่นชมด้วยรอยยิ้มหรือคำพูด เมื่อเห็นผู้ที่ช่วยดูแลรักษาวัด	0.743	0.027	0.000
F6: ให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวตามความสามารถของตน	0.752	0.028	0.000
$\chi^2/df = 1.252$ P-Value = 0.0807 RMSEA = 0.025 SRMR = 0.017 CFI = 0.996 TLI = 0.994			

จากตารางที่ 4.42 จะพบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (b) กับตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 15 ตัวมีค่าอยู่ระหว่าง 0.743 ถึง 0.837 และมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกตัว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัว และมีค่าความสัมพันธ์กันในระดับมาก

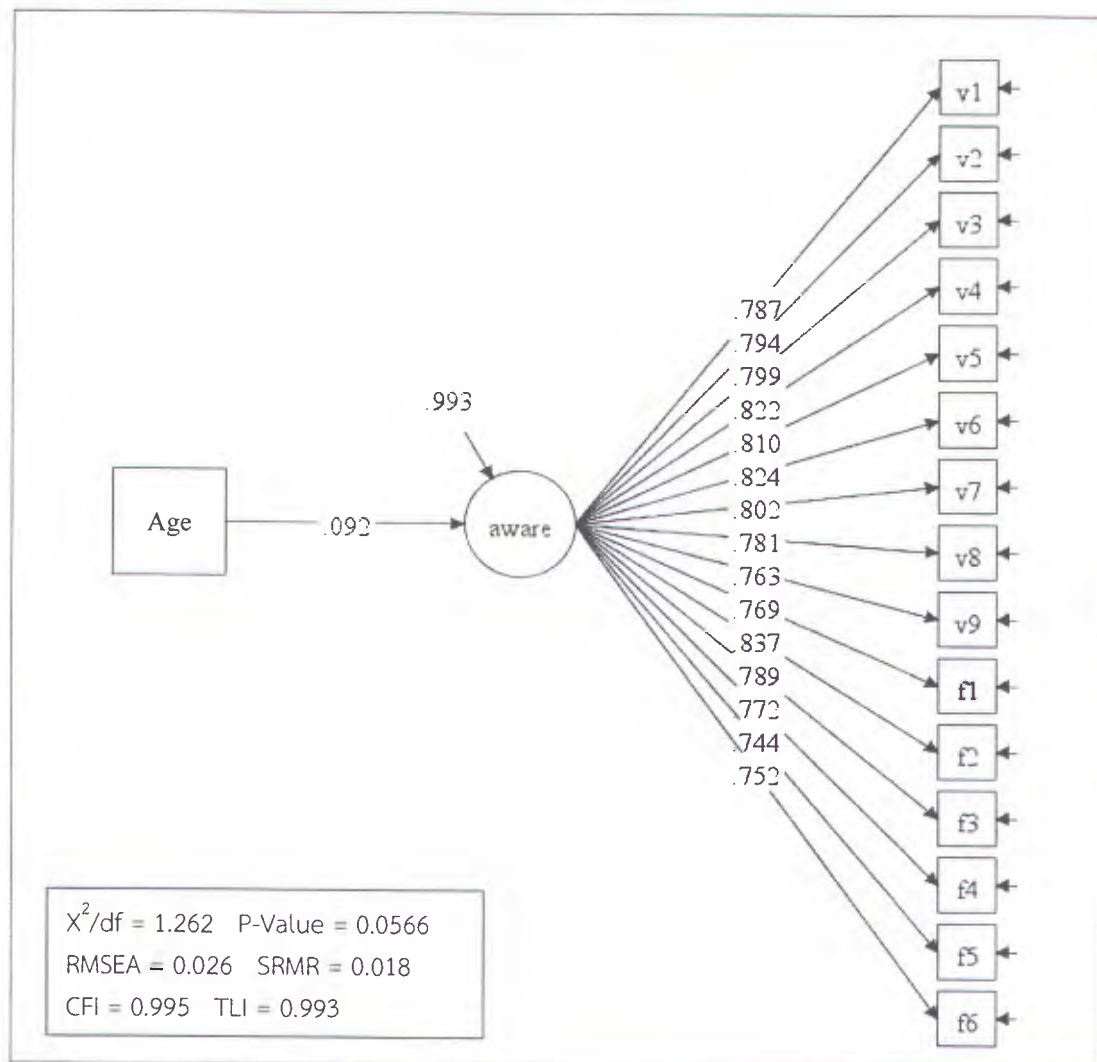
4.1.3.2 การหาความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการสร้างจิตสำนึก ผลการวิจัยพบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึก ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการสร้างจิตสำนึก

จากภาพที่ 4.1 ในโมเดลจะแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการสร้างจิตสำนึก พบว่ามีค่าความสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางบวกที่ 0.040 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเพศมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระดับน้อย

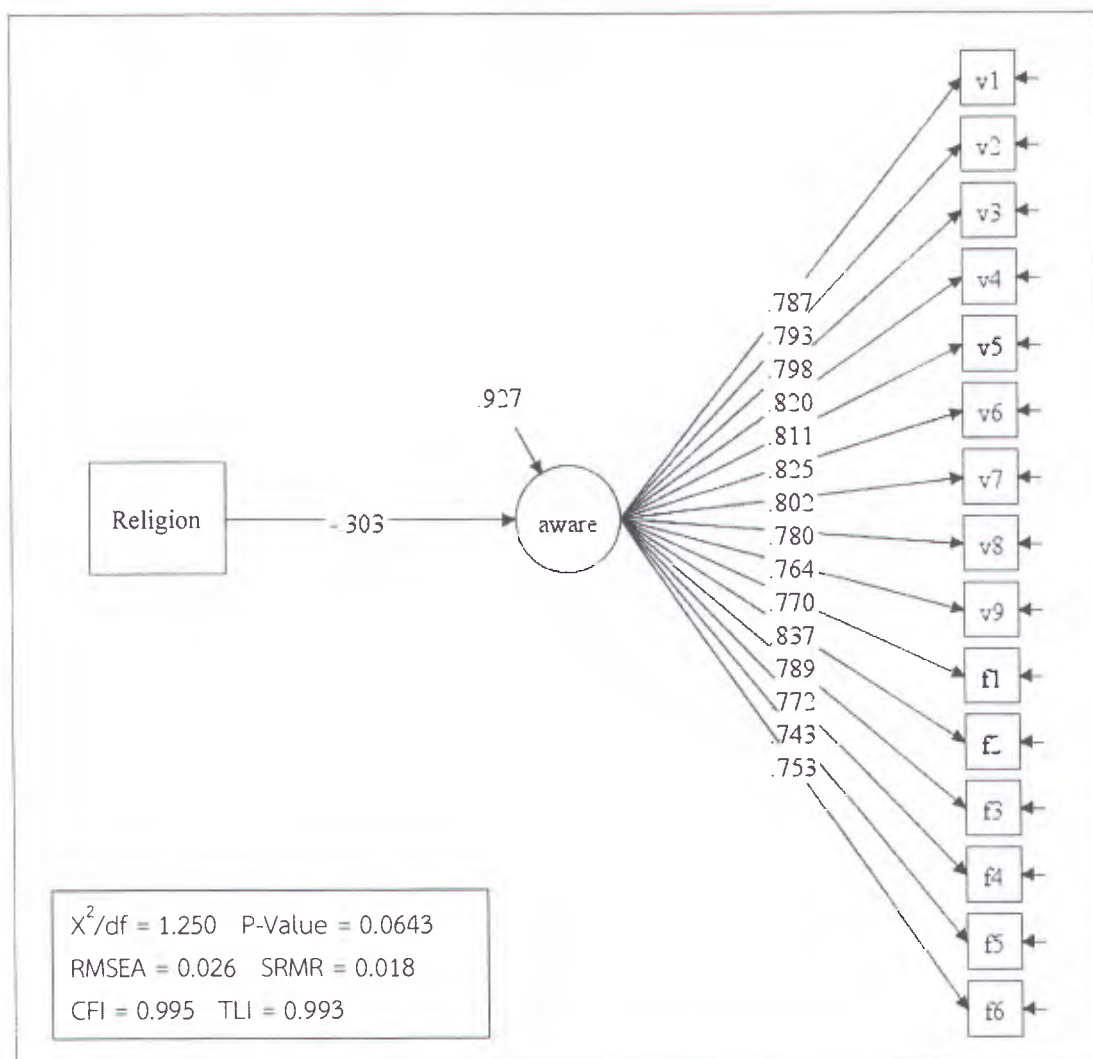
4.1.3.3 การหาความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการสร้างจิตสำนึก ผลการวิจัยพบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึก ดังภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการสร้างจิตสำนึก

จากภาพที่ 4.2 ในโมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการสร้างจิตสำนึก พบว่ามีค่าความสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางบวกที่ 0.092 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอายุมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระดับน้อย

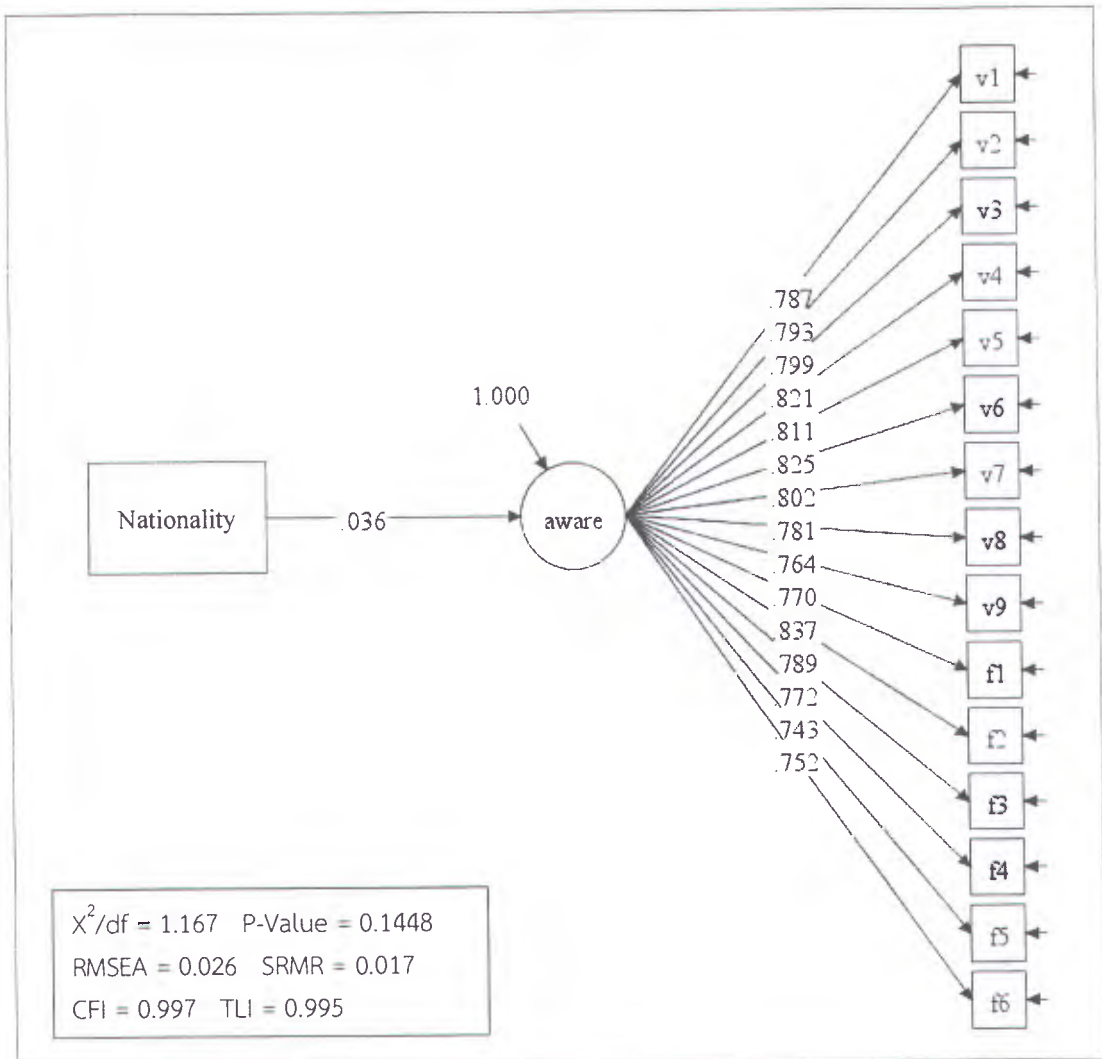
4.1.3.4 การหาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการสร้างจิตสำนึก ผลการวิจัยพบว่า ศาสนามีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึก ดังภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการสร้างจิตสำนึก

จากภาพที่ 4.3 ในโมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการสร้างจิตสำนึก พบว่า มีค่าความสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางลบที่ -0.303 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาสนามีผลต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระดับน้อย

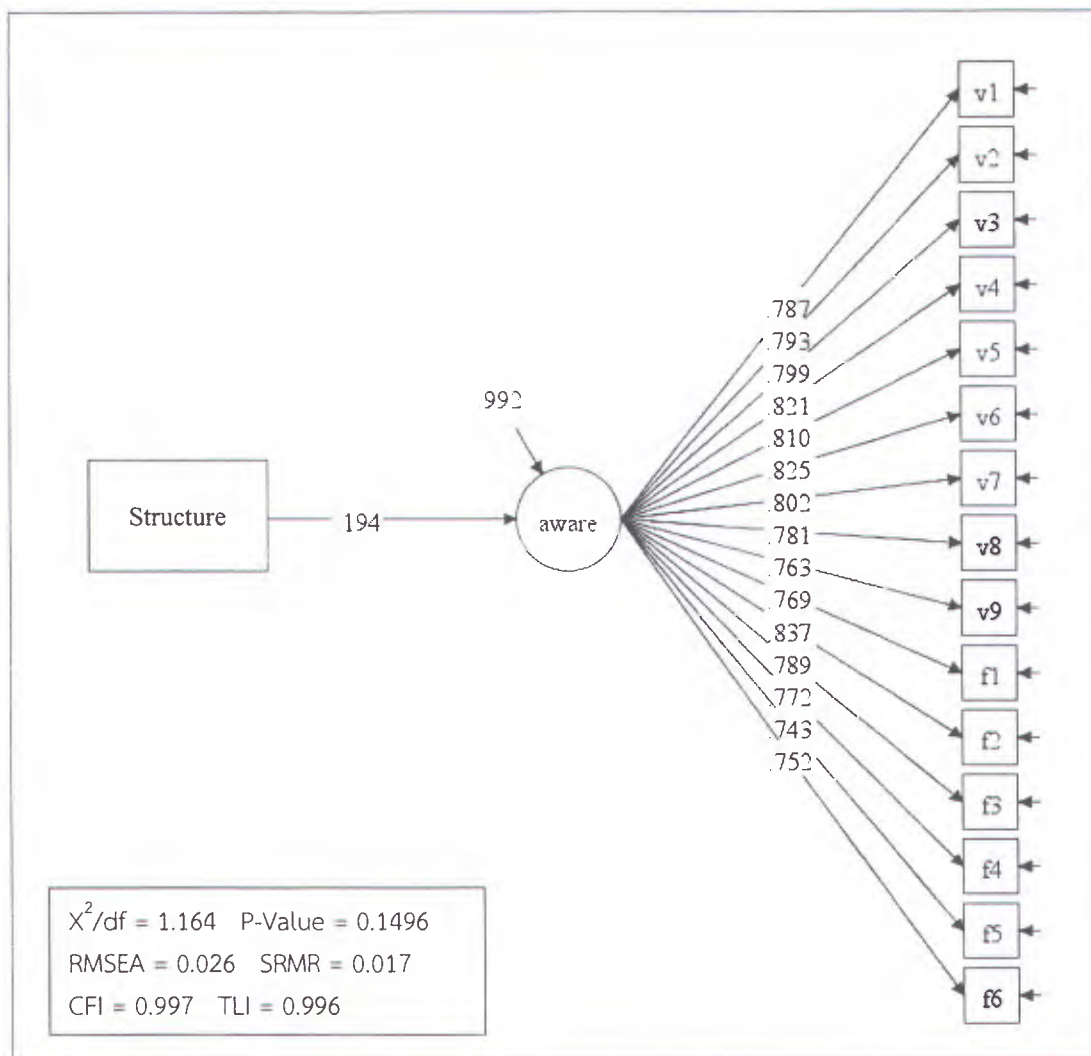
4.1.3.5 การหาความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ เชื้อสายกับการสร้างจิตสำนึก ผลการวิจัยพบว่า ศาสนามีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึก ดังภาพที่ 4.4

ภาพที่ 4.4 โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ เชื้อสายกับการสร้างจิตสำนึก

จากภาพที่ 4.4 ในโมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ เชื้อสายกับการสร้างจิตสำนึก พบว่า มีค่าความสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางบวกที่ 0.036 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเชื้อชาติ เชื้อสายมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระดับน้อย

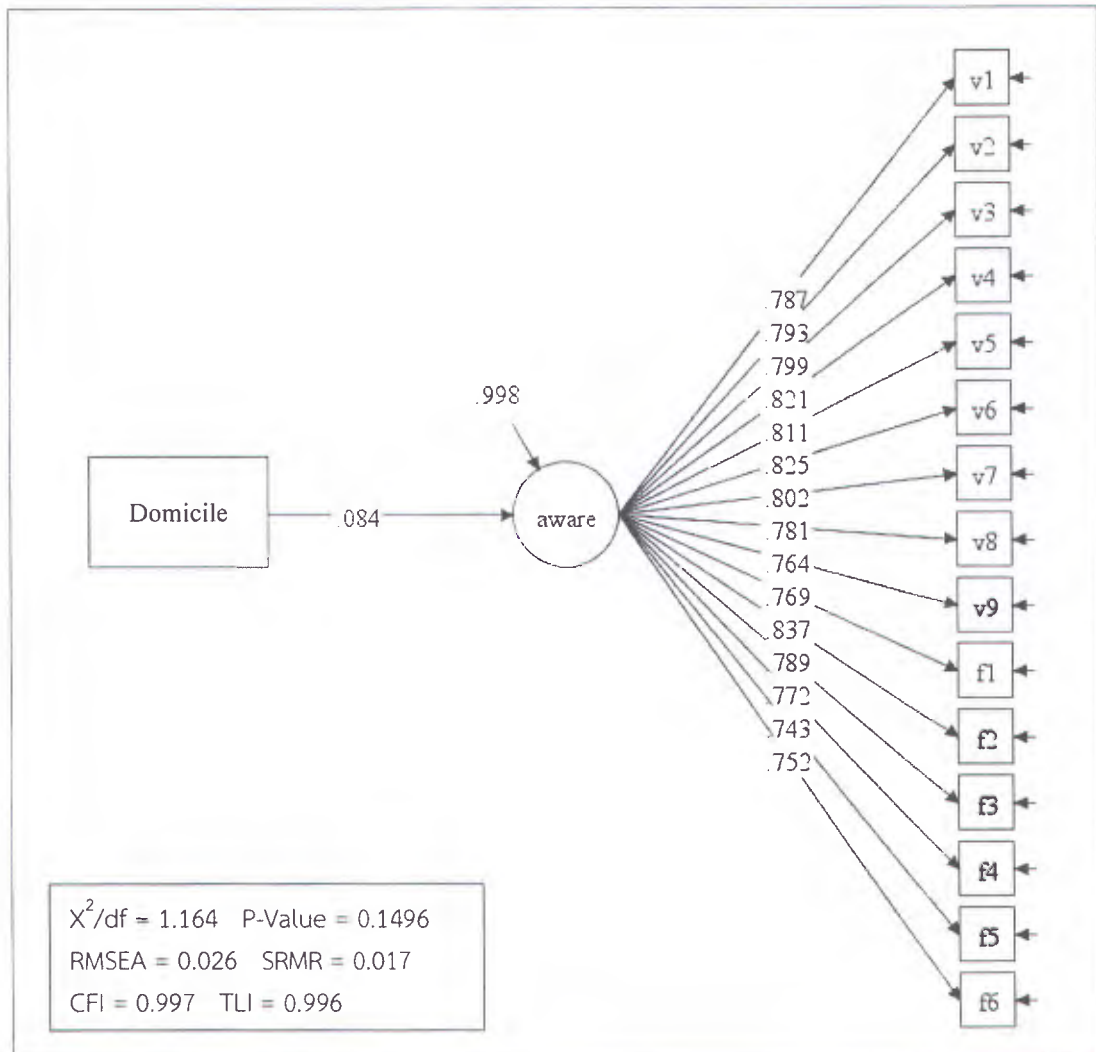
4.1.3.6 การหาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างครอบครัวกับการสร้างจิตสำนึก ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึก ดังภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5 โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างครอบครัวกับการสร้างจิตสำนึก

จากภาพที่ 4.5 ในโมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างครอบครัวกับการสร้างจิตสำนึก พบว่า มีค่าความสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางบวกที่ 0.194 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โครงสร้างครอบครัวมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระดับน้อย

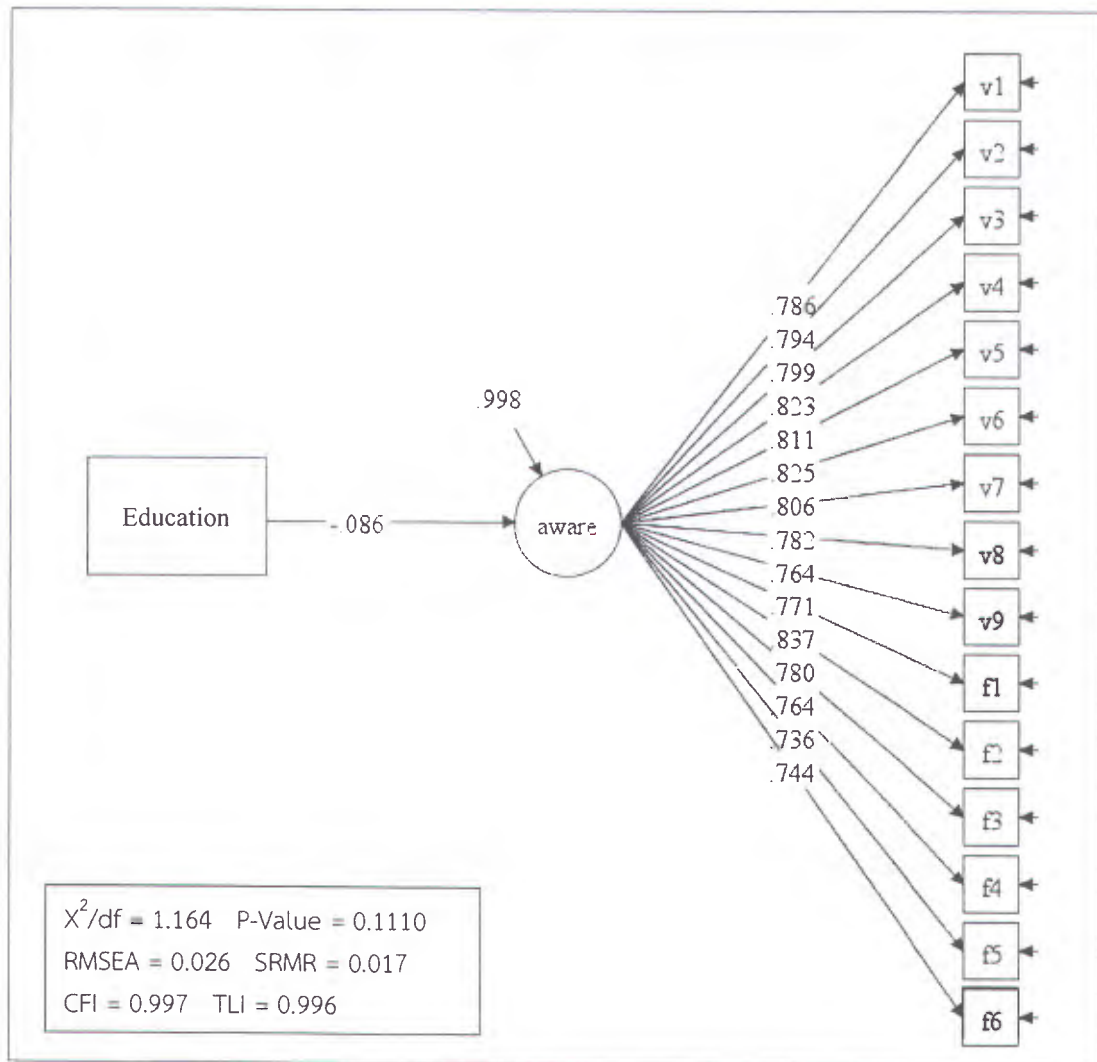
4.1.3.7 การหาความสัมพันธ์ระหว่างถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัวกับการสร้างจิตสำนึก ผลการวิจัยพบว่าถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึก ดังภาพที่ 4.6

ภาพที่ 4.6 โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัวกับการสร้างจิตสำนึก

จากภาพที่ 4.6 ในโมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัวกับการสร้างจิตสำนึก พบว่า มีค่าความสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางบวกที่ 0.084 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัวมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระดับน้อย

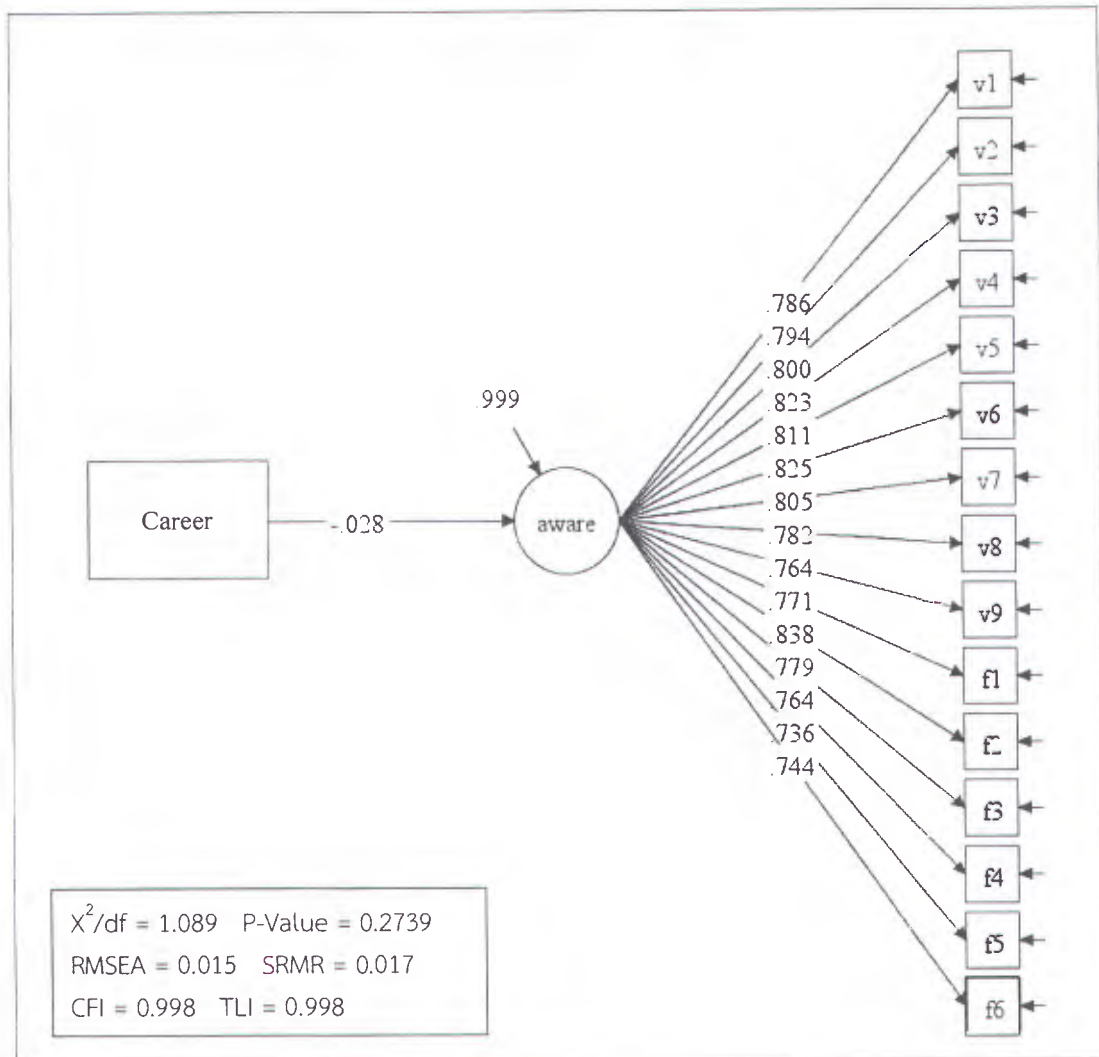
4.1.3.8 การหาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการสร้างจิตสำนึก ผลการวิจัยพบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึก ดังภาพที่ 4.7

ภาพที่ 4.7 โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการสร้างจิตสำนึก

จากภาพที่ 4.7 ในโมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการสร้างจิตสำนึก พบว่า มีค่าความสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางลบที่ 0.086 ซึ่งแสดงให้เห็นการศึกษามีผลต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระดับน้อย

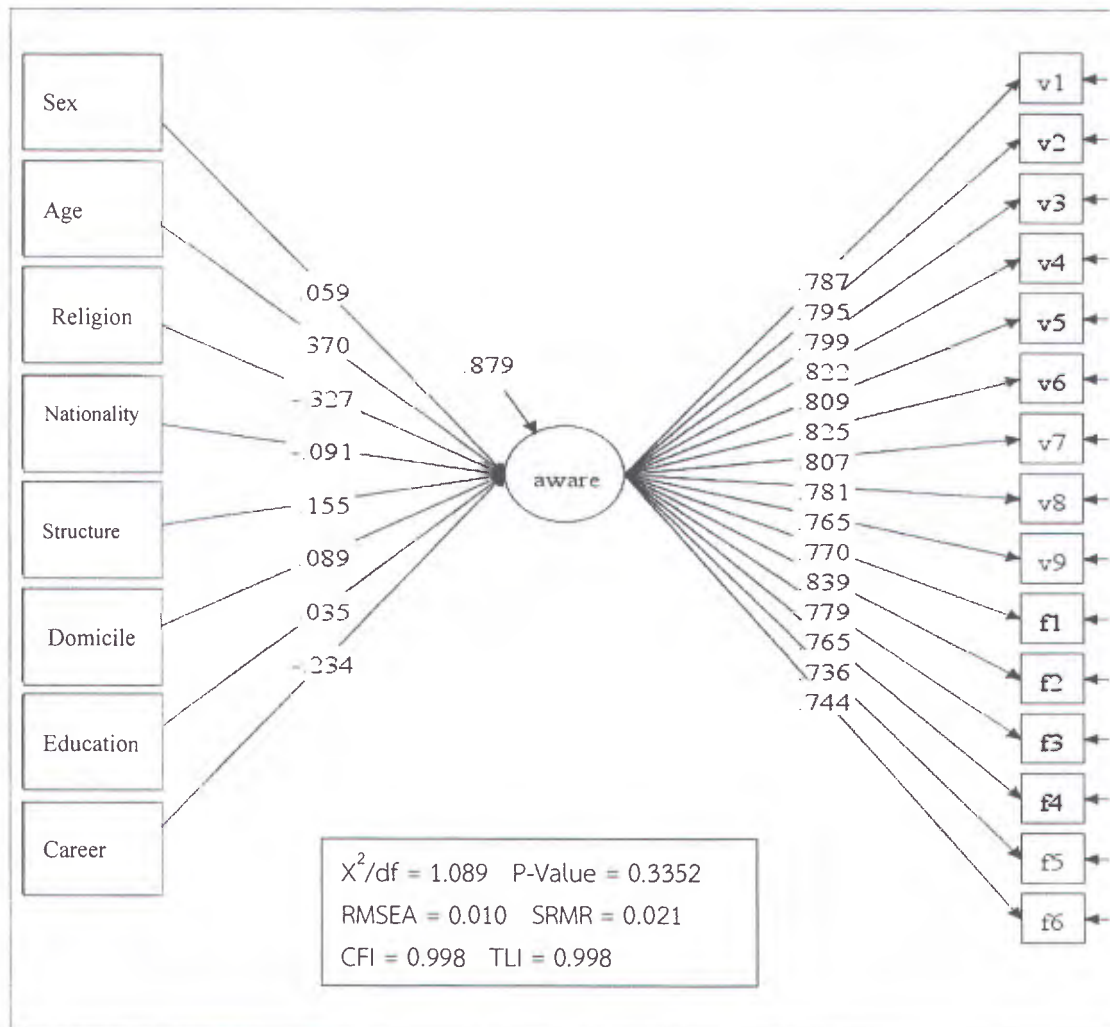
4.1.3.9 การหาความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการสร้างจิตสำนึก ผลการวิจัยพบว่าอาชีพมีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึก ดังภาพที่ 4.8

ภาพที่ 4.8 โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการสร้างจิตสำนึก

จากภาพที่ 4.8 ในโมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการสร้างจิตสำนึกพบว่า มีค่าความสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางลบที่ 0.028 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาชีพมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ในระดับน้อย

4.1.3.10 การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตกับการสร้างจิตสำนึก ผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กับในระดับน้อย ดังภาพที่ 4.9

ภาพที่ 4.9 โมเดลแสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตกับการสร้างจิตสำนึก

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของตาราง และแผนภาพโมเดลความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร กรณีศึกษา: เทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามดังปรากฏในบทที่ 4 โดยในบทที่ 5 นี้ผู้วิจัยขอสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ จากการวิจัยดังต่อไปนี้

5.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

5.1.1.1 ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มตัวอย่าง 400 เป็นเพศหญิงจำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 และเป็นเพศชาย จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.0

5.1.1.2 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 25-34 ปี จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมาคืออายุระหว่าง 35-49 ปี จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.5

5.1.1.3 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 70.8 รองลงมาเป็นศาสนาอิสลาม จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27.0

5.1.1.4 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายผสม จำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 69 และมีเชื้อสายไทยแท้ จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31

5.1.1.5 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะอยู่กันเป็นครอบครัวเล็กอยู่กับเฉพาะพ่อแม่ ลูก จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 70.75 และอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.25

5.1.1.6 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะเป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยกำเนิด จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 66.75 และเป็นคนปักขีไต้ที่ย้ายถิ่นฐานครอบครัวมาจากจังหวัดอื่น จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75

5.1.1.7 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 78.75 รองลงมาการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13

5.1.1.8 ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพอิสระ จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมาคืออาชีพพนักงานราชการ เอกชน จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28.25

5.1.2 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าและถ่ายทอดได้จำนวน 376 คน คิดเป็นร้อยละ 94

5.1.3 การรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมาจำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่าและถ่ายทอดได้จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43

5.1.4 การมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จะไม่เคยเข้าร่วม 237 คน คิดเป็นร้อยละ 59.3 และที่เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้งจำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 27 เคยเข้าร่วมเป็นประจำทุกปี 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8

5.1.5 การรับรู้เรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องจากแหล่งที่มาต่างๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า แหล่งที่มาในการรับเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องมากที่สุดมาจากหนังสือ ตำรา และบทเรียนจากโรงเรียน และศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือประวัติศาสตร์ ห้องสมุด และสื่ออินเทอร์เน็ต

5.1.6 รูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องที่ความเหมาะสมกับยุคปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า รูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องที่ความเหมาะสมกับยุคปัจจุบันคือจากหนังสือ ตำรา และบทเรียนจากโรงเรียน จากสื่ออินเทอร์เน็ตและการบอกเล่าจากครอบครัว

5.1.7 รูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่ความเหมาะสมต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร พบว่า รูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่ความเหมาะสมต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารคือ การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดจากครอบครัว

5.1.8 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร พบว่า ทุกปัจจัยมีผลต่อการมีจิตสำนึกในระดับมาก และที่มีความสำคัญในระดับมากที่สุดคือ สื่อต่างๆ (สื่อกระดาษ ทีวี วิทยุ อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ)

5.1.9 การมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของกลุ่มเป้าหมาย พบว่ากลุ่มเป้าหมายการมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในทุกประเด็นอยู่ในระดับมากใกล้เคียงกัน

5.1.10 การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การสร้างจิตสำนึกสามารถดูได้จากตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัวประกอบ และแต่ละตัวประกอบพบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (b) อยู่ระหว่าง 0.743 ถึง 0.837 และมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกตัว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราชสามารถวัดได้ จากตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัว และมีค่าความสัมพันธ์กันในระดับมาก

5.1.11 การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัวประกอบกับการสร้างจิตสำนึก ผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กัน แต่มีมีความสัมพันธ์กับในระดับน้อย

5.2 การอภิปรายผล

ผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

5.2.1 การศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

- 1) เพศ
- 2) อายุ
- 3) การศึกษา
- 4) ศาสนา
- 5) เชื้อชาติ เชื้อสาย
- 6) วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ
- 7) โครงสร้างครอบครัว
- 8) ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว
- 9) อาชีพ
- 10) ฐานะเบียด ข้อยังคับ กฎหมาย
- 11) สื่อต่างๆ เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล

จากปัจจัยดังกล่าวนี้สามารถจัดกลุ่มเป็นปัจจัยแวดล้อมภายในและปัจจัยแวดล้อมภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับธนิตชากร ปิตาระโพธิ์ (2558) ที่ได้ระบุไว้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลกับจิตสำนึกประกอบด้วยปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพัชรา ปัทมสิงห์ (2550) ที่ระบุว่าเพศที่แตกต่างกันจะมีผลต่อจิตสำนึกที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับโยธิน มานะบุญญ (2554) ที่ได้ระบุถึงความเชื่อ และหลักคำสอนทางศาสนาที่มีผลต่อจิตสำนึก และรวมถึงอรพินทร์

ชุมชน, อัจฉรา สุขารมณ และอุษา ศรีจินดารัตน์ (2549) ที่ระบุถึงสังคมครอบครัวมีผลต่อจิตสำนึกในด้านต่างๆ

5.2.2 ศึกษาถึงการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ารูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่เหมาะสมคือทำให้ความรู้ เพื่อสร้างการรับรู้ เข้าใจ ตระหนัก และรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งประกอบไปกิจกรรมลักษณะดังต่อไปนี้

- การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดจากครอบครัว
 - การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดจากโรงเรียน
 - การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดผ่านสื่อต่างๆ
- จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- วัดสร้างป้ายเพื่อเตือนสติ และแสดงให้เห็นถึงคุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัด
 - การให้สังคมร่วมกันชื่นชมด้วยรอยยิ้ม หรือคำพูดกับผู้กระทำความดีที่ช่วยกันดูแลวัด
 - การให้สังคมร่วมกัน แนะนำ หรือว่ากล่าวตักเตือนกับผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบของวัด หรือผู้ที่ไม่ช่วยดูแลวัด
 - การใช้กฎหมายควบคุม ลงโทษกับผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบของวัด
 - การให้เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล เพื่อยกย่องเกียรติคุณกับผู้กระทำความดี ช่วยดูแลวัด จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - การให้เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล เพื่อยกย่องเกียรติคุณกับผู้กระทำความดี ช่วยดูแลวัด จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์จากการรับรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารรวมถึงการมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ที่อยู่คู่กับวัดมายาวนาน สามารถอนุมานได้ว่าคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช มีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

5.1.3 การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยฯ กับการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยทางด้าน เพศ อายุ ศาสนา การศึกษา เชื้อชาติ โครงสร้างครอบครัว ถิ่นกำเนิดพื้นเพของครอบครัว และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึกทั้งหมด

5.3 ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อดูบริบทในภาพรวมของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เกี่ยวกับการรับรู้และรูปแบบการสร้างจิตสำนึกที่เหมาะสมกับคนในชุมชนแห่งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนในการสร้างจิตสำนึกที่เหมาะสมกับชุมชนนี้ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้ เพื่อสร้างการรับรู้ เข้าใจ ตระหนัก และรับผิดชอบของคนในชุมชนแห่งนี้ ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมในการดูแล รับผิดชอบต่อสร้างจิตสำนึกที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- การรับรู้. (2557). [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: <http://www.novabizz.com/novaace/behavior/perception.htm> [สืบค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2557]
- ความเข้าใจ. (2557). [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: <http://th.wikipedia.org/wiki/ความเข้าใจ> [สืบค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2557]
- จุฑามาศ สิทธิขวา. (2542). ความต้องการรับรู้ข่าวสารของผู้บริหาร อาจารย์ ชำราชการจากงาน ประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยสารคาม. การศึกษาค้นคว้าอิสระ สาขาการจัดการสื่อสารองค์กร. มหาสารคาม: คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จักรกริช ใจดี. (2542). ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตร. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ชนิกา เจริญจิตต์กุล, (2557). จิตวิญญาณ: การดูแล. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: http://www.academic.hcu.ac.th/forum/board_posts.asp?fid=33anduid [สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2557]
- ชาย โพธิสิตา และคณะ. (2540). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ: ศึกษา กรุงเทพมหานคร. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทรูปลูกปัญญา. (2557). จิตสำนึก คืออะไร ?. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: http://www.truelookpanya.com/new/cms_detail/knowledge/23154-00 [สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2557]
- ธนิชชากร ปิตาระโพธิ์. (2558). จิตสำนึก. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: http://ktbwsk.blogspot.com/2013/08/blog-post_20.html [สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2558]
- นิตยา สุภาภรณ์. (2552). การรับรู้ของประชาชนต่อความอยู่ดีมีสุขในชุมชนบางไผ่. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- ปรีดา รอดนวล. (2555). จิตสำนึกเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนในบริบทสังคมไทย. เข้าถึงได้จาก: <http://preedar.blogspot.com/2012/11/blog-post.html>. [สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2558]
- พัชรา ปัทมสิงห์. (2550). จิตสำนึกของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่มีต่อการชำระคืนเงินกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา, กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มัลลิกา มัติโก. (2541). จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์. ศษ.ม. (การมัธยมศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

- โยธิน มานะบุญ. (2554). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับผู้ประกอบการ: การศึกษาแบบพหุกรณี. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โยธิน ศันสนยุทธ์ และคณะ. (2533). จิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล. (2558). การรับรู้. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: http://elearning.nsruc.ac.th/web_elearning/advertising. [สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2558]
- วิกรม อารีราษฎร์. (2547). ความพร้อมของพนักงานบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ในการย้ายที่ทำการจากท่าอากาศยานสาทลกรุงเทพ (ดอนเมือง) ไปสู่ท่าอากาศยานสากล สุวรรณภูมิ, กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วีรัตน์ คำศรีจันทร์. (2544). จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ประชากรศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศศิณา ภารา. (2550). ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ส.เอเชียเพรส (1989) จำกัด.
- สาโรจน์ พานิชานนท์ และคณะ. (2554). การมีส่วนร่วมในโครงการตามกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึก และพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ป่าต้นน้ำของชาวไทยภูเขาเผ่า กะเหรี่ยง หมู่บ้านป่าละอู. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม ปีที่ 7 เล่มที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2554 หน้า 59 - 74.
- สงคราม เขาวรรณศิลป์. (2535). จิตวิทยาทั่วไป. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สมพงษ์ สิงหะพล. (2542). ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. สยามจารย์. 13(27) หน้า 15 - 16.
- สมพร เทพสิทธา. (2540). จิตสำนึกของชาวพุทธต่อพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสมพร เทพสิทธา เพื่อศาสนาและพัฒนาสังคม (ม.ส.ท.ศ.ส.).
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล, (2546). จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สุชาดา จักรพิสุทธ์. (2544). จิตสำนึกสาธารณะ. ศิลปวัฒนธรรม. 22 (9) หน้า 22 - 23.
- สุพจน์ ทราญแก้ว. (2546). จิตสำนึกสาธารณะ การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง. วารสารเพชรบุรี-วิทยาลัยการ. 4(1): 46-55.
- สุพจน์ ทราญแก้ว. (2545). การจัดการภาครัฐแนวใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา, 2545.
- สุภาภรณ์ จันทร์พัฒนา. (2546). ความรู้ความเข้าใจของข้าราชการที่มีต่อระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สุรางคนา ณ นคร. (2555). การสื่อสารเพื่อการเชื่อมโยงจิตสำนึกสาธารณะขององค์กรภาคธุรกิจกับภาคประชาชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักมาตรฐานการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2558). มาตรฐานการดูแลโบราณสถาน. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: http://www.dla.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=detail&ebookId=24&random=136264176751017 [สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2558]
- อรพินทร์ ชูชม, อัจฉรา สุขารมณ และอุษา ศรีจินดารัตน์. (2549). การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อริสา สุขสม. (2552). การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: <http://rc.nida.ac.th/การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน...โดย%20อ.อริสา%20%20สุขสม.pdf>. [สืบค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2558]
- อมร นนทสุด และคณะ. (2546). ลิทธิ หน้าที่ พลเมือง ระบบสุขภาพภาคประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน กระทรวงสาธารณสุข.
- อาทิตย์ ฉัตรมงคลวงศ์. (2547). ความรู้และความตระหนักของประชาชนที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณี ผู้ใช้บริการพื้นที่สวนสาธารณะ, กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Bernstein. D. A. (1999). *Essentials of Psychology*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Fischer, J. & Gochros, H. (1975). *Planned behavior change: Behavior modification in social work*. New York: The Free Press.
- Klein, B. (1991). *The hidden dimensions of art*. In J.D. Quisenberry, E.A. Eddowes, and S.L. Robinson (Eds.). *Readings from childhood education* (pp. 84-89). Wheaton, MD: Association of Childhood Education International.
- Matlin. M. W. (1995). *Psychology*. (2nd ed.), Holt Rinehart and Winston, Inc.
- Quinn, V. N. (1984). *Applying Psychology*. Singapore: McGraw-Hill Book Company.

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
กรณีศึกษา: เทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัย ความสัมพันธ์ และแนวทางในการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนั้นคณะผู้วิจัย จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่านตามความเป็นจริง และกรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ครั้งนี้
คณะผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

โปรดใช้เครื่องหมาย ✓ ตรงช่อง หน้าข้อความที่ระบุไว้ให้ และตอบคำถามให้ตรงความจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

1.1 เพศ

- ชาย หญิง

1.2 อายุ

- 15-24 ปี 25-34 ปี 35-49 ปี
 50 ปีขึ้นไป

1.3 ศาสนา

- พุทธ คริสต์ อิสลาม
 อื่นๆ

1.4 เชื้อชาติ เชื้อสาย

- ไทยแท้ ไทยเชื้อสายจีน/แขก/ฮินดู...อื่นๆ

1.5 โครงสร้างครอบครัว

- ครอบครัวเล็ก (พ่อแม่ ลูก) ครอบครัวใหญ่ (ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ลูก...)

1.6 ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว

- ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช
 คนปักขีไต้ ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดอื่น
 คนภาคอื่น ย้ายถิ่นฐานมาจากภาคอื่น

1.7 การศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี
 ปริญญาโท ปริญญาเอก

1.8 อาชีพ

- นักเรียน นักศึกษา ประกอบอาชีพอิสระ
 พนักงาน ราชการ เอกชน ครู อาจารย์ นักวิชาการ
 อื่นๆ

1.9 การรับรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมาของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารของท่าน

- ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา
- เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้
- เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี

1.10 การรับรู้เรื่องราว ประวัติความเป็นมาของประเพณีการแห่ผ้าขึ้นธาตุของท่าน

- ไม่เคยรับรู้เรื่องราว และประวัติความเป็นมา
- เคยรับรู้เรื่องราว แต่ไม่สามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้
- เคยรับรู้เรื่องราว และสามารถบอกเล่า ถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี

1.11 ท่านมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุอย่างไร

- ไม่เคยเข้าร่วม
- เคยเข้าร่วมเพียง 2-3 ครั้ง
- เคยเข้าร่วมเป็นประจำมากกว่า 10 ครั้ง
- เข้าเป็นประจำทุกปี

ตอนที่ 2 ปัจจัย และแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

ระดับคะแนนในการพิจารณา ตามประเด็นข้อคำถาม					
5 หมายถึง มากที่สุด			4 หมายถึง มาก		
3 หมายถึง ปานกลาง			2 หมายถึง น้อย		
1 หมายถึง น้อยที่สุด					
การสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	ระดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
2.1 ท่านรับรู้เรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องจากแหล่งที่มาเหล่านี้หรือไม่อย่างไร					
- การบอกเล่าจากครอบครัว					
- หนังสือ ตำรา บทเรียนจากโรงเรียน					
- การฟังเทศน์ หนังสือ คัมภีร์ มุมประวัติศาสตร์ภายในวัด					
- ศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือประวัติศาสตร์ ห้องสมุด					
- รับรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน ที่เล่าขานต่อๆ กันมา					
- รับรู้จากเพื่อนที่รู้จัก					
- รับรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ ทีวี วิหุ					
- รับรู้จากสื่ออินเทอร์เน็ต					
2.2 ท่านคิดว่ารูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและประเพณีที่เกี่ยวข้องมีความเหมาะสมกับยุคปัจจุบันหรือไม่					
- การบอกเล่าจากครอบครัว					
- การให้ความรู้ผ่านหนังสือ ตำรา หรือบทเรียนในห้องเรียน					
- การฟังเทศน์ หนังสือ คัมภีร์ มุมประวัติศาสตร์ภายในวัด					

การสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	ระดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
- ศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือประวัติศาสตร์ ห้องสมุด					
- อาศัยปราชญ์ชาวบ้าน ผ่านกิจกรรมในชุมชน					
- สื่อสิ่งพิมพ์ ทีวี วิทยู					
- สื่ออินเทอร์เน็ต ผ่านหน้าเว็บของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
- สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
2.3 ท่านคิดว่ารูปแบบการสร้างจิตสำนึกเหล่านี้มีความเหมาะสมต่อการสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารอย่างไร					
- การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดจากครอบครัว					
- การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดจากโรงเรียน					
- การให้ความรู้เรื่อง คุณและโทษ ของการช่วยกันดูแลวัดผ่านสื่อต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
- วัดสร้างป้ายเพื่อเตือนสติ และแสดงให้เห็นถึงคุณและโทษของการช่วยกันดูแลวัด					
- การให้สังคมร่วมกันชื่นชมด้วยรอยยิ้ม หรือคำพูดกับผู้กระทำความดีที่ช่วยกันดูแลวัด					
- การให้สังคมร่วมกัน แนะนำ หรือว่ากล่าวตักเตือนกับผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบของวัด หรือผู้ที่ไม่ช่วยดูแลวัด					
- การใช้กฎหมายควบคุม ลงโทษกับผู้ที่ทำผิดกฎระเบียบของวัด					
- การให้เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล เพื่อยกย่องเกียรติคุณกับผู้กระทำความดี ช่วยดูแลวัด จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
- การให้เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล เพื่อยกย่องเกียรติคุณกับผู้กระทำความดี ช่วยดูแลวัด จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
2.4 ท่านคิดว่าปัจจัยเหล่านี้ที่มีผลต่อการมีจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารอย่างไร					
- เพศ					
- อายุ					
- ศาสนา					
- เชื้อชาติ (ไทย, ไทยเชื้อสายจีน, ไทยเชื้อสายแขก, อื่นๆ)					
- โครงสร้างครอบครัว (ครอบครัวเล็ก หรือ ครอบครัวใหญ่)					
- ถิ่นกำเนิด พื้นเพของครอบครัว					
- การศึกษา					

การสร้างจิตสำนึกในการดูแลวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร	ระดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
- อาชีพ					
- วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ					
- กฎระเบียบ ข้อบังคับ และกฎหมาย					
- สื่อต่างๆ (สื่อกระดาษ ทีวี วิทยุ อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ)					
- เกียรติบัตร ตำแหน่ง หรือ โล่รางวัล					
2.5 ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารอย่างไร					
- ทิ้งขยะในถังขยะที่จัดเตรียมไว้เท่านั้น					
- เมื่อพบเห็นขยะ จะเก็บขยะไปทิ้งในถังขยะเสมอ					
- ไม่ทิ้งขยะในวัด แต่จะนำขยะกลับบ้านทุกครั้ง					
- ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ และของมีเมาในวัด					
- ไม่เล่นการพนัน หรือนำสิ่งที่เป็นอบายมุขเข้าภายในวัด					
- ไม่ขีดเขียน หรือทำลายศาสนสถาน สถานวัตถุภายในวัด					
- ไม่นำทรัพย์สินของวัดไปเป็นของส่วนตัว					
- แจ้งเจ้าหน้าที่ของวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อพบเห็นบุคคลอื่นนำทรัพย์สินของวัดไปเป็นของส่วนตัว					
- มีส่วนรวมในการบูรณวัดเมื่อมีโอกาส					
- แจ้งเจ้าหน้าที่ของวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อพบเห็นทรัพย์สินของวัดเสียหาย					
- สำรวมกาย วาจา ไม่ส่งเสียงดัง เอะอะ โวยวาย					
- ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดอย่างเคร่งครัด					
- แนะนำหรือตักเตือน หากพบว่าผู้ทำผิดกฎระเบียบของวัด					
- ให้ความชื่นชมด้วยรอยยิ้มหรือคำพูด เมื่อเห็นผู้ที่ช่วยดูแลรักษาวัด					
- ให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว ตามความสามารถของตน					